

บทที่ 4

บทวิเคราะห์ : การขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองของนายชวน หลีกภัย

ชวน หลีกภัยได้ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งทางการเมืองในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2512 เป็นรัฐมนตรีมาหลายกระทรวง, เป็นหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ และสุดท้ายได้ขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 20 ของประเทศหลังจากได้รับชัยชนะจนได้จัดตั้งรัฐบาลจากการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2535 ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าชวน หลีกภัยนั้นมีหลายสิ่งหลายอย่างแตกต่างจากนายกรัฐมนตรีคนอื่นๆ แต่ความแตกต่างนี้กลับพลิกผันนำไปสู่ความเป็นผู้นำสูงสุดของประเทศ สิ่งที่เป็นประเด็นสำคัญในการวิเคราะห์ก็คือ มีปัจจัยตัวใดหรือเงื่อนไขใดบ้างที่เป็นตัวแปรที่สำคัญในการนำไปสู่อำนาจทางการเมืองของชวน หลีกภัย จนไปสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีซึ่งการพิสูจน์สมมุติฐานนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ตัวแปร 2 ตัวสำหรับการวิเคราะห์คือ ปัจจัยพื้นฐานกับปัจจัยด้านสถานการณ์ โดยจะวิเคราะห์ร่วมกับทฤษฎีหลัก ๆ 3 ทฤษฎี คือ 1. ทฤษฎีอำนาจ , 2. ทฤษฎีผู้นำ , และ 3. ทฤษฎีสถานการณ์ ซึ่งทฤษฎีอำนาจกับทฤษฎีผู้นำนั้นจะวิเคราะห์กับปัจจัยด้านพื้นฐานเป็นหลัก ส่วนทฤษฎีสถานการณ์จะใช้วิเคราะห์ ร่วมกับปัจจัยด้านสถานการณ์

1. ปัจจัยด้านพื้นฐานกับการขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของชวน หลีกภัย

งานวิจัยที่เกี่ยวกับความเป็นผู้นำนั้นมีการศึกษาวิจัยเป็นจำนวนมากพอสมควร เรื่อง Leaderships in Management ซึ่งกรมฝึกหัดครูและมหาวิทยาลัย New South Wales แห่งออสเตรเลีย จัดร่วมกับวิทยาลัยครูเชียงราย หรืองานของ Ralph Stogdill ก็ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำ เช่น สุภาพอ่อนโยน, มีความเชื่อมั่น, ความรับผิดชอบสูง มีความรู้ดี เป็นต้น งานวิจัยส่วนใหญ่ในลักษณะนี้จะมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะหาบุคลิกลักษณะของผู้นำที่ประชาชนให้การยอมรับว่าผู้นำที่ตินั้นควรมีลักษณะอย่างไร แต่งานวิจัยที่น่าสนใจในเรื่องนี้ก็คือการวิจัยของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา ได้ทำการวิจัยเรื่องเกี่ยวกับคุณสมบัตินายกรัฐมนตรีในฝันของคนไทย โดยวิเคราะห์จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,981 รายในกรุงเทพมหานคร ระหว่างวันที่ 24-25 มิถุนายน 2538 ผลสำรวจออกมาดังนี้²

¹ โฉงศักดิ์ ณ สุรินทร์, 'เดินหน้าสรรหานายกรัฐมนตรี,' สยามรัฐ (7 กันยายน 2535) : 7.

² นายกรัฐมนตรีในฝัน, มติชน (2 กรกฎาคม 2538) : 2.

ตาราง 4.1 ผลการวิจัยคุณสมบัตินายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรีในฝันของคนไทย

คุณสมบัติ	ไม่สำคัญ(%)	สำคัญ	สำคัญมาก
1. มีความซื่อสัตย์	1.76	11.11	79.11
2. มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล	3.79	29.76	66.44
3. มีทีมที่ปรึกษาดี	4.31	36.70	58.98
4. เชี่ยวชาญด้านกิจการระหว่างประเทศ	7.33	34.34	58.32
5. ใช้ภาษาต่างประเทศดี	7.38	40.07	52.54
6. มีความสามารถควบคุมลูกพรรค	4.55	43.39	52.04
7. เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย	7.45	44.65	47.89
8. เชี่ยวชาญเกมการเมือง	9.18	43.59	41.21
9. มีความสามารถในการทูต	9.69	48.37	41.92
10. มีครอบครัวที่อบอุ่น	11.89	46.39	41.70
11. มีลูกพรรค บริวารดี เป็นที่ยอมรับ	11.23	50.62	38.14
12. เป็นนักบริหารที่ประสบความสำเร็จมาแล้ว	24.27	47.88	27.83
13. อยู่ในอาชีพการเมืองมานาน	41.19	41.94	16.86
14. ได้รับการยอมรับจากกองทัพ	43.77	42.73	13.48
15. จบปริญญาเอก	47.60	39.20	13.20
16. มีฐานะทางการเงินดี	50.28	43.14	6.56
17. เกิดในตระกูลสูง	90.22	8.02	1.74

จากผลงานวิจัยที่ได้แสดงในตารางนี้ทำให้เป็นประโยชน์ต่อการนำมาวิเคราะห์ถึงปัจจัยภายในที่ส่งเสริมความสำเร็จในการเป็นผู้นำของชน หลีกภัย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ใช้กรอบแนวความคิดที่รวบรวมจากทฤษฎีแนวความคิดของวิชาการต่างๆ(ในส่วนของบทที่ 2) มาใช้ในการวิเคราะห์หาคำเพื่อที่ต้องการจะทราบว่าปัจจัยต่างๆที่ใช้นั้นมีปัจจัยตัวใดบ้างที่ส่งเสริมความเป็นผู้นำให้กับชน หลีกภัย หรือปัจจัยตัวใดที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญกับการขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองของชน หลีกภัย ซึ่งปัจจัยภายในที่นำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์มี 2 ส่วน คือ

1.1 บทวิเคราะห์องค์ประกอบพื้นฐานทั่วไปของนายชน หลีกภัย

1. ปัจจัยเรื่องพื้นฐานทางครอบครัว (ครอบครัว, ฐานะ, ชีวิตสมรส)

ชน หลีกภัยเป็นชาวจังหวัดตรังโดยกำเนิด บิดามีอาชีพเป็นครู มารดาเป็นชาวสวนยาง และค้าขายพุงปลา มีพี่น้องทั้งหมด 9 คน ผู้ชาย 6 คน และหญิง 3 คน ส่วนชนเป็นคนที่ 6 เริ่มเข้าศึกษาครั้งแรกประถมศึกษาที่โรงเรียนควนวิเศษ มัธยมศึกษาที่โรงเรียนตรังวิทยา และระดับอุดมศึกษาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์โดยอาศัยอยู่ที่วัดอมรินทรารามข้างโรงพยาบาลศิริราชในขณะที่เรียน ฐานะครอบครัวของชน หลีกภัยนั้นอยู่ในระดับที่ยากจน โดยชนได้เล่าว่า "

จำได้ว่าตีหนึ่ง ตีสองแม่ตื่นมาแล้ว ไปขายของตามตลาดนัด พอตตลาดนัดในเมืองซบเซาก็ออกไปขายตามตลาดนัดตำบล ต้องเร่ร่อนไปตามตำบลต่างๆ ในระยะทางกว่า 60 กิโลเมตร แม่ผมทำงานหนักมาตลอด³ ดังนั้นในเรื่องพื้นฐานทางครอบครัวของชวนนั้นถ้าจะเปรียบเทียบกับนายกรัฐมนตรีของไทยแล้วส่วนใหญ่จะพบว่าพื้นฐานทางครอบครัวของนายกรัฐมนตรีในอดีตที่ผ่านมาจะไม่อยู่ในครอบครัวของทหารก็จะเป็นกลุ่มชนชั้นสูงในสังคมซึ่งจะมีความเพียบพร้อมในการสนับสนุนให้ได้ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่กรณีของชวน หลีกภัย การได้ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจะได้มาจากประสบการณ์ทางการเมืองที่ยาวนานมากกว่า ซึ่งหมายความว่าทรัพยากรทางด้านการเงินหรือความร่ำรวยนั้นไม่ใช่ปัจจัยที่สำคัญสำหรับการขึ้นสู่ตำแหน่งผู้นำประเทศได้ ส่วนในชีวิตการสมรสนั้น ชวนได้แต่งงานกับคุณภักดิพร สุจริตกุลอย่างเรียบง่ายเมื่อมี 2527 สุภาพสตรีท่านนี้เป็นธิดาของนายกัลทัศน์และนางดรรชนี สุจริตกุล เมื่อวัยเด็กคุณพ่อคุณแม่ได้นำถวายตัวแด่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถและได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้เป็นคุณข้าหลวงในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ⁴ แต่ในเรื่องของครอบครัวนี้ชวน ก็ได้ถูกโจมตีเป็นอย่างมากเกี่ยวกับครอบครัวในแง่ของการปิดบังว่าไม่มีครอบครัว ซึ่งท่านได้ให้ทัศนะในการให้สัมภาษณ์พิเศษสถานีวิทยุบีบีซีวันที่ 8 มิถุนายน 2536 ว่า

“เรื่องของครอบครัวหรือเรื่องส่วนตัวนี้ผมไม่ทราบความรู้สึกของแต่ละคนแต่ว่า ในความรู้สึกของผมนั้นผมคิดว่าถ้างานของครอบครัวมันกระทบต่อการบริหาร ประเทศชาติ มันก็เป็นเรื่องที่ต้องจะพิจารณาหรือใครปฏิบัติต่อศีลธรรมก็ควรที่จะเป็น เรื่องพิจารณา แต่ว่าถ้ามันเป็นปัญหาในชีวิตของแต่ละคนผมคิดว่ามันอาจจะไม่ใช่ทางเลือกของแต่ละคน ปัญหาครอบครัวนั้นไม่มีใครอยากให้เกิด แต่ว่าถ้ามันเกิดขึ้นมันก็เป็นปัญหาอยู่ในฐานะที่ไม่มีใครรู้ดีกว่าคนคนนั้นนะครับ เพราะฉะนั้นข้อเสนอนี้ของฝ่ายค้านในบางเรื่องนี้ผมมีความรู้สึกกังวลไกลกว่าที่จะเคารพต่อชีวิตของเพื่อน ร่วมมนุษย์หรือบุคคลเช่นเดียวกัน เพราะว่าส่วนตัวของแต่ละคนหรือครอบครัวแต่ละเรื่องนั้นน่าจะเป็นสิทธิ์ของครอบครัวหรือคนนั้นๆครับ”⁵

ส่วนในกรณีของการแยกกันอยู่ของครอบครัวนั้นในเรื่องนี้เมื่อนักข่าวถามถึงการแยกบ้านอยู่ คุณภักดิพรก็ให้คำตอบว่า⁶ “สัปดาห์หนึ่งท่านชวนต้องกลับไปอยู่บ้านที่เมืองตรัง

³ เริงศักดิ์ กำธร, ชีวประวัติ ชวน หลีกภัย จากสามัญชนสู่นายกรัฐมนตรีคนที่ 20 พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บางหลวง, 2538) , หน้า 12.

⁴ เกลือม เศวตะดุล, ความจริงของนายชวน : นายกรัฐมนตรีคนที่ 20 ของเมืองไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ BJ. PLACE PROCESSOR, 2536) , หน้า 77-78.

⁵ สัมภาษณ์นายชวน หลีกภัยนายกรัฐมนตรี, สยามรัฐ (9 มิถุนายน 2536) : 16

⁶ เกลือม เศวตะดุล, เรื่องเดียวกัน , หน้า 79.

ประมาณ 3 วัน อยู่กรุงเทพฯ 3-4 วัน ทำนทำงานหนักมากกลับเที่ยงคืนถึงตีหนึ่งบางวันต้องตื่นออกไปต่างจังหวัดตั้งแต่ตี 4 ตี 5 เหลือเวลาพักผ่อนไม่กี่ชั่วโมง บ้านซอยหอมเหล็งเป็นบ้านที่ทำงานอาศัยเพื่อนอยู่ เพราะเห็นว่าใกล้สภาใกล้พรรคใกล้กระทรวง จะเดินไปไหนมาไหนก็สะดวก แต่ปกติเจอกันทุกวัน และที่จำเป็นต้องให้เวลาเพราะท่านมีงานต้องทำมากไม่เห็นมีปัญหาอะไร บัญก็ไปที่บ้านซอยหอมเหล็งทุกวันอยู่แล้วทำไมต้องมาคิดกันว่าแยกกันอยู่ซึ่งไม่เป็นความจริงไม่ผิดปกติแต่ประการใด ขอบอกว่าครอบครัวของเรามีความสุขดี”

ในเรื่องปัจจัยเรื่องพื้นฐานทางครอบครัวนั้นเมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับตาราง 4.1 จะพบว่า ในข้อ 10 การมีครอบครัวที่อบอุ่นนั้นมีความสำคัญของผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี คือ มีระดับความสำคัญ 46.39 % เพราะคนส่วนใหญ่มองว่าผู้นำจะต้องมีความโปร่งใสทั้งหน้าจากและหลังฉาก และเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับประชาชนด้วย ซึ่งเมื่อวิเคราะห์จากชนวน หลีกภัยแล้วจะพบว่าเรื่องครอบครัวก่อนที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น เขาไม่เคยมีปัญหาในเรื่องครอบครัวออกมาให้ปรากฏเห็นเลย ส่วนฐานะทางการเงินและการเกิดในตระกูลสูงตามข้อ 16-17 นั้นไม่ใช่สิ่งสำคัญสำหรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเลย เพราะจากในตารางพบว่าประชาชนไม่ให้ความสำคัญในเรื่องนี้อยู่ในระดับ 50.28 และ 90.22 ตามลำดับ เพราะประชาชนมองว่าหากผู้นำซื่อสัตย์แล้วจะมีฐานะทางการเงินอย่างไรคงไม่ใช่เรื่องสำคัญ โดยเมื่อวิเคราะห์กับภาพของชนวน หลีกภัยแล้วจะพบว่า เขาไม่ใช่ผู้ที่ร่ำรวยเหมือนกับนายกรัฐมนตรีคนอื่นๆ และก็ไม่ใช่คนที่เกิดมาในตระกูลที่สูงส่งด้วยเช่นกัน

2. ปัจจัยเรื่องบุคลิกภาพ(การวางตัว, บารมี)

ชนวน หลีกภัยมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของตนเองก็คือ เป็นบุคคลที่มีความสุภาพ นุ่มนวล ยึดมั่นในหลักของเหตุผลเป็นหลัก โดยในเรื่องนี้ชนวนได้ให้สัมภาษณ์ว่า⁷ “ความจริงถึงเวลาที่ต้องเด็ดขาดก็ต้องเด็ดขาด บางเรื่องประนีประนอมไม่ได้ ก็จะไม่ประนีประนอม เพียงแต่ผมไม่ก้าวร้าวเขาเท่านั้นเอง เพียงแต่ไม่เห็นด้วยก็ไม่เห็นด้วยอย่างสุภาพและก็ตัดสินใจเด็ดขาดอย่างสุภาพ ไม่ก้าวร้าวให้เขาเสียใจ เชื่อว่าทุกฝ่ายต้องมีเหตุผล ใครมีเหตุผลมากกว่ากัน อะไรคือสิ่งที่น่าจะถูกต้องมากกว่าให้เขายอมรับด้วยกัน เราก็มีปัญหาครบขณะนี้เรื่องตัวบุคคลก็มีปัญหาแต่ก็พยายามหาจุดให้เขาเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างแท้จริงว่าปัญหามันอยู่ตรงไหน เรามานั่งบวกลบคูณหารว่าควรจะตัดสินใจอย่างไรถึงแม้ไม่เห็นด้วยบางที่บางคนเขาก็ไม่เห็นด้วยเขาก็ยอมรับถ้ามีเหตุผลเพียงพอก็ลดความรุนแรงไปได้บ้าง” ในเรื่องบุคลิกภาพนี้คุณวิเชียร กิตติเชาวนากุล ซึ่งเคยเป็นเพื่อนร่วมชั้นเรียนมาด้วยกันได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ชนวนเป็นคนที่เจียมๆ ไม่ชอบโอ้อหรือคุยอวดสรรพคุณของตัวเอง...เขาเคยเขียนจดหมายถึงผมและพรรคพวกว่า ถ้ายังรักที่จะคบเป็นเพื่อนเหมือนสมัยที่เรียนหนังสือ เคยพูดจาแทนตัวเองกันอย่างไรก็ขอให้

⁷ เรียงศักดิ์ กำธร, จากสัมภาษณ์ชนวนนายกรัฐมนตรีคนที่ 20, หน้า 53.

เป็นอย่างนั้น ไม่ต้องมาเรียกเขาว่า ๔พจน๔ท่าน เพราะตอนที่มียจดหมายมานั้นเขาเป็นรัฐมนตรีแล้วด้วย⁸ ดังนั้นในเรื่องการประนีประนอมของชวน หลีกภัย และความเป็นกันเองไม่ถึงตัวจึงเป็นเอกลักษณ์ประจำตัวที่สำคัญในการนำไปสู่การแสดงบทบาททางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการต่อต้านความรุนแรงในเหตุการณ์ตุลาคม 2516 รวมถึงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬที่ผ่านมา บทบาทที่สำคัญก็คือการวางตัวที่เป็นกลางไม่ซ้ายจัดหรือขวาจัดจนเกินไป แต่ในเรื่องบารมีของชวน หลีกภัยนั้น ก็มีผู้ที่มองภาพลักษณะตรงข้ามเช่นกันเช่น ประจวบ ไชยสาส์น ซึ่งเคยอยู่พรรคประชาธิปัตย์มาก่อน กล่าวในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 22 พฤศจิกายน 2535 ว่า “ผมไม่เคยเชื่อว่าพี่ชวนจะเป็นนายกรัฐมนตรีที่ดี ผมเคยเดือนแล้วว่าอย่าเพิ่งเป็นเลย แต่จะอย่างไรได้เมื่อฟลุคขึ้นมา...การเป็นนายกรัฐมนตรีเขาเรียกว่าprime ministershipไม่ใช่คนเดียวจะเป็นได้ หมายถึงสถาบันอย่างหนึ่งต้องมีทั้งใต้ถุนบ้าน หน้าบ้าน หลังบ้าน ทางสังคม ทางการเงิน แต่นายชวนไม่มีบารมี”⁹ โดยประจวบจะมองว่าการเป็นนายกรัฐมนตรีนั้นจะต้องมีพร้อมในทุกๆด้าน แต่ในเรื่องนี้ถ้าวิเคราะห์ตามตาราง 4.1 ข้างต้นจะพบว่า ในเรื่องการเงินนั้นไม่ใช่สิ่งสำคัญสำหรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะประชาชนให้ความสำคัญเพียงแค่ 6.56 % เองเท่านั้น

3. ปัจจัยเรื่อง ความสามารถ (อุดมการณ์, ผลงาน, ความเป็นนักบริหารมืออาชีพ)

อุดมการณ์ที่สำคัญของชวนคือการยึดมั่นในหลักการหรือเป็นลักษณะของอุดมการณ์ที่ไม่เปลี่ยนแปลง(คือไม่เปลี่ยนแปลงในด้านความคิดแต่เปลี่ยนแปลงความรับผิดชอบที่สูงขึ้น) โดยชวนให้สัมภาษณ์ว่า¹⁰ “อุดมการณ์ไม่เปลี่ยนแปลงคือยังมั่นคงในแง่จิตใจ แต่ว่าความรับผิดชอบเปลี่ยนไปมาก เดิมนี่รอดตัวเพียงคนเดียว...ครั้งที่สองเอาเพื่อนร่วมทีมให้รอด ครั้งที่สามครั้งที่สี่นี่ต้องพาเพื่อนร่วมภาค ครั้งนี้เป็นการเอาเพื่อนร่วมชีวิตทั้งประเทศ ความรับผิดชอบนี้เปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง การที่จะปักหลักอยู่ในพื้นที่ตัวเองก็ทำไม่ได้ไปมาก แต่อุดมการณ์หลักที่ผมบอกว่า ไม่เคยเปลี่ยนเพราะว่าผมเชื่อในเรื่องที่คิดไว้ตั้งแต่ต้น เพียงแต่ความรุนแรงที่อยากได้อะไรรวดเร็วนั้น ก็เข้าใจมากขึ้นว่ามันไม่ใช่เนรมิตได้คนเดียว บางครั้งนโยบายบางเรื่องทำไม่ได้อย่างที่เราคิด ต้องอดทนที่จะรอคอยเพื่อความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น...อีกจุดหนึ่งผมว่ามันเปลี่ยนไปก็คือ อายุมากขึ้นครับ ถึงแม้ว่าประสบการณ์สูงขึ้น แต่ว่าจะให้นอนวันละสามสี่ชั่วโมงแล้วก็ตระเวนไปทั่วเมืองคงไม่ไหว เวลามันมีเท่าเดิม แต่ว่าอย่างไรก็ตามสิ่งที่เราไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ก็คือการที่ต้องผูกพันกับประชาชน ตรงนี้เมื่อไหร่เราตัดไปโอกาสที่จะได้รับการ

⁸ เรืองศักดิ์ กำธร, จากสามัญชนสู่นายกรัฐมนตรีคนที่ 20, หน้า 17.

⁹ เชิงอรรด ดรรชนี, “ปฏิบัติการทำทายน้ำยา-บารมีชวน หลีกภัย ของอดีตรอง นายกรัฐมนตรี” มติชน (24 พฤศจิกายน 2535) : 3

¹⁰ เรืองศักดิ์ กำธร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

เลือกตั้งก็ลดน้อยลงไปด้วย ผมเห็นผู้ใหญ่บางคนมีผลงานเยอะ แต่เวลาสมัครผู้แทนแล้วก็แพ้ เพราะประชาชนห่างไปแล้ว คนรุ่นเก่าที่รู้จักกันก็แก่ไปแล้ว”

การยึดมั่นในอุดมการณ์ที่ไม่เปลี่ยนแปลงของชนชั้นเองที่เป็นปัจจัยที่สำคัญในการอยู่ร่วมกับพรรคประชาธิปไตยด้วยระยะเวลาที่ยาวนานจนสามารถทำให้พรรคเป็นฐานอำนาจทางการเมืองที่สำคัญของตนเองได้ คือเป็นความสัมพันธ์ระหว่างชน หลีกภัยกับพรรคประชาธิปไตย ซึ่งชนให้เหตุผลของความสัมพันธ์ไว้ 2 ประการ คือ¹¹ “ประการแรกก็เป็นลักษณะของคนบ้านนอกที่มักจะมีความผูกพันอะไรๆ แล้วก็จริงใจกับเรื่องนั้นตลอด แม้กระทั่งการคบเพื่อนฝูงคบกันแล้วเป็นก็เป็นด้วยกันตายก็ตายด้วยกัน เพราะฉะนั้นก็เป็นลักษณะคุณสมบัติของคนต่างจังหวัดนั่นเอง เมื่อไปอยู่ในพรรคการเมืองก็มีความรู้สึกถ้าพรรครุ่งก็จะอยู่ด้วยกัน ถ้าพรรคล่มจมก็จะเลิกเล่นการเมือง ไม่คิดที่จะเปลี่ยนแปลงไปที่อื่น คือไม่เอาตัวรอด...ประการที่สองคือผมเข้าใจว่าเป็นเหตุผลทางด้านการเมือง คือผมคิดว่าการเมืองจะไปรอดได้ก็ต่อเมื่อนักการเมืองเองต้องมีอุดมคติพอสมควร อุดมคติอันหนึ่งคือการทำงานที่จะต้องร่วมเป็นร่วมตายกับพรรคได้ และก็ไม่มีแสวงหาประโยชน์จากพรรคอย่างเดียวในยามที่พรรคตกต่ำ ต้องช่วยกันกู้พรรคขึ้นมาอันนี้สำคัญมาก จุดอ่อนอันนี้คือจุดอ่อนที่เราเห็นมา 59 ปี เราเห็นนักการเมืองเปลี่ยนพรรคบ่อยเหมือนกับเปลี่ยนเสื้อผ้าทำให้มีความรู้สึกว่า นักการเมืองของเราไม่ค่อยจะมั่นคงในอุดมคติเท่าที่ควร การเปลี่ยนแต่ละครั้งนั้นมักจะเป็นสาเหตุส่วนตัว หรือเหตุผลส่วนตัว เช่นเรื่องผลประโยชน์หรือเงินที่จะได้หรือพรรคเดิมตกต่ำแล้ว หรืออยากเป็นใหญ่เร็วก็เลยต้องไปตั้งพรรคขึ้นมาเพื่อตัวเอง ผมไม่มีลักษณะอย่างนั้น ผมพร้อมที่จะเป็นลูกพรรคตลอดชีวิต ผมไม่คิดว่าถ้ามีคนเหมาะสมกว่าผมแล้วผมจะไปแย่งอะไรเขา ผมไม่คิดปัญหาอย่างนั้นครับ...”

ส่วนในเรื่องผลงานนั้น เริงศักดิ์ ก่ำขร¹² ได้สรุปผลงานจากประสบการณ์ทางการเมืองของชน หลีกภัยในด้านต่างๆไว้คือ

1. ด้านขบวนการยุติธรรม

ชน หลีกภัย ได้เป็นผู้ริเริ่มให้มีการวางแผนการพัฒนากฎหมายและกระทรวงยุติธรรมขึ้นอย่างมีระบบ โดยการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนากฎหมายและกระทรวงยุติธรรมในระยะสั้นและระยะยาว แผนดังกล่าวได้รับการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 นับเป็นครั้งแรกที่ได้รับการกำหนดแผนและโครงการแน่ชัดเป็นระบบ ในการพัฒนาขบวนการยุติธรรมของชาติ ซึ่งถือปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน

2. ด้านเศรษฐกิจและพาณิชย์

ได้ริเริ่มโครงการศูนย์ส่งเสริมด้านการค้าการลงทุน และการท่องเที่ยวของอาเซียน Asian Promotion Center on Trade, Investment and Tourism โดยได้รับความช่วยเหลือจาก

¹¹ เริงศักดิ์ ก่ำขร, จากสัมภาษณ์ชนส่นายกรัฐมนตรีคนที่ 20, หน้า 52.

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 61-64

รัฐบาลญี่ปุ่น นอกจากนั้นยังได้ปรับลดภาษีขาออกในสินค้าเกษตร เช่น เสนอลดภาษีขาออก
ศุลกากรยางพาราลงก็โลกรัมละ 2 บาทเมื่อ 28 กรกฎาคม 2524 ซึ่งมีประโยชน์ต่อเกษตรกร

3. ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม

ชวน หลีกภัย ได้ริเริ่มและสนับสนุนโครงการต่างๆ คือ

- ให้มีการขยายการศึกษาระดับมัธยม 3 เพื่อยกระดับการศึกษาขึ้นพื้นฐานของ
ประชาชนให้สูงขึ้น

- ให้กระทรวงศึกษาธิการจัดทำโครงการอนุบาลชนบทเพื่อให้เด็กชนบทได้มีโอกาส
ศึกษา และคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติโครงการนี้เมื่อ พ.ศ. 2524 ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการ
ศึกษาระดับอนุบาลครั้งแรกในรอบ 40 ปี ซึ่งผลจากประเด็นนี้ทำให้ลดอัตราผู้ไม่รู้หนังสือจาก
ร้อยละ 14.5 เหลือ 10.5 ในปี 2529 จนได้รับการยกย่องจากองค์การยูเนสโก , องค์การศึกษา
โลก และองค์การสหประชาชาติ

- ผลักดันงบประมาณเพิ่มขึ้นเพื่อจัดอาหารกลางวันให้แก่นักเรียนประถมศึกษาในชน
บททุกแห่งเป็นครั้งแรก

- เสนอคณะรัฐมนตรีอนุมัติโครงการพัฒนาศักยภาพของผู้มีความสามารถพิเศษทางด้าน
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (พสวท.) ให้กับนักเรียนนักศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งในปี
2527-2528 มีนักเรียนเข้าร่วมโครงการระดับมัธยมศึกษาปลาย 73 คน, อุดมศึกษา 59 คน
และปริญญาโท 8 คน

- จัดตั้งกองทุนช่วยเหลือนักเรียนยากจนในชนบทโดยให้จังหวัดต่างๆ ดำเนินการจัดหา
งบประมาณจากกิจกรรมต่างๆ เช่น การแข่งขันกีฬาการกุศล เพื่อหาเงินจัดเป็นกองทุนช่วย
เหลือเด็กนักเรียนที่ขาดแคลนและยากจนเป็นผลให้ปัจจุบันมีจังหวัดหลายจังหวัดมีกองทุนดัง
กล่าว

- จัดให้มีกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน สอนประชาธิปไตยภาคปฏิบัติแก่นักเรียน
โดยเน้นคุณธรรม 3 ประการคือ คารวะธรรม, สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม ให้นักเรียนมีส่วน
ร่วมในการปกครองตนเองและสนับสนุนกิจกรรมและสถานศึกษาให้มากที่สุดโดยเริ่มจาก สปช.
ก่อน

- ให้มีการปรับอัตราเงินเดือนของพระภิกษุสมศักดิ์และพระสังฆาธิการ โดยเสนอคณะรัฐ
มนตรีขออนุมัติงบประมาณเพิ่ม ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2527 เป็นต้นมา ทำให้ค่าเงินเดือนของ
พระภิกษุที่ได้รับสอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจ แบ่งเบาภาระในการครองสมณเพศสงฆ์ส่งเสริม
เกียรติยศและกำลังใจในการศึกษา และปฏิบัติพระธรรมวินัยให้เจริญก้าวหน้า

- สนับสนุนโครงการสังคายนาศาสนาพระธรรมวินัย ตรวจชำระพระไตรปิฎก เมื่อครั้งดำรง
ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการโดยให้มีการรวบรวมพระธรรมวินัยให้เป็นหมวดหมู่
ชำระแก้ไขข้อความที่คลาดเคลื่อนตกหล่น หรือมีการปฏิรูปปลอมปนเข้ามาให้คงความบริสุทธิ์
การสังคายนาคั้งนี้ นับเป็นครั้งที่ 10 ในพระพุทธศาสนา และเป็นครั้งที่ 3 ในประเทศไทย

-จัดให้มีโครงการอาชีวศึกษาเพื่อแก้ปัญหาความยากจนให้ชนบท โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่าที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่ในชนบทและไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อให้เข้ารับศึกษาอาชีพเกษตรกรรมเพิ่มเติมในวิทยาลัยเกษตรกรรมของกรมอาชีวศึกษาโดยผู้เรียนจะใช้เวลาว่างนอกฤดูการทำไร่ ทำนา เข้าเรียนในวิทยาลัยและสถานประกอบการอื่น หรือที่ไร่นาของนักเรียนจะพยายามให้เสียค่าใช้จ่ายน้อยและมีรายได้ขณะที่เรียนด้วย

-จัดให้มีการทอดผ้าป่าหนังสือ เพื่อส่งเสริมการจัดที่อ่านหนังสือในวัดให้วัดมีหนังสือเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับพระภิกษุและสามเณรได้ใช้ศึกษาประดับความรู้และเป็นการส่งเสริมให้วัดกลับเป็นศูนย์กลางการศึกษาของประชาชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่

-ในขณะที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้สนับสนุนให้มีวันอนุรักษ์มรดกไทย เพื่อรณรงค์สร้างความเข้าใจ ความสำนึกรักหวงแหนในมรดกทางศิลปวัฒนธรรมและให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิทักษ์รักษามรดกไทยและวัฒนธรรมให้มากยิ่งขึ้น จึงได้เสนอเรื่องให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาและคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2528 ประกาศให้วันที่ 2 เมษายน ของทุกปี ซึ่งเป็นวันพระราชสมภพของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็น "วันอนุรักษ์มรดกไทย"

-เพื่อส่งเสริมศิลปในที่สร้างสรรค์ศิลปะสมบัติอันทรงคุณค่าของชาติและเป็นมรดกทางวัฒนธรรมจึงได้ยกย่องเชิดชูศิลปแห่งชาติเป็นครั้งแรกโดยคณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นชอบเมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2528 โดยถือเอาวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นวันคล้ายวันราชสมภพพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) ของทุกปี เป็น "วันศิลปแห่งชาติ"

-เสนอให้วิทยาลัยครูเปิดสอนหลักสูตรวิชาชีพ

-เสนอแก้ไขกฎหมายให้มีการรับรองลูกเสือชาวบ้านอย่างถูกต้องเมื่อ พ.ศ.2528

-ริเริ่มโครงการสร้างพระพุทธรูปประจำโรงเรียน เพื่อให้เด็กนักเรียนได้ยึดเหนี่ยวจิตใจกับพระพุทธศาสนา โดยกำหนดเวลาดำเนินการระหว่าง พ.ศ.2528-2530

4. ด้านเกษตรและป่าไม้

-สนับสนุนการบริหารงานพัฒนาการเกษตรของประเทศโดยเฉพาะในระดับจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและเอกภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์แก่เกษตรกรโดยตรง ในการนี้ได้อนุมัติในหลักการให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จัดตั้ง "สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด" ขึ้นเป็นหน่วยงานกลางรับผิดชอบกำกับดูแลส่วนราชการทั้งหมดของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในระดับจังหวัด

-เร่งรัดการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรเพื่อประโยชน์แก่เกษตรกร

-จัดให้มีการเพิ่มเงินกองทุนสงเคราะห์สวนยางแก่ผู้ปลูกยางพันธุ์ใหม่หรือปลูกไม้ยืนต้นชนิดอื่นแทนยางพันธุ์เก่า (ขณะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

-สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า โดยสนับสนุนการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าของประเทศเพิ่มขึ้น

-ในด้านการป้องกันรักษาทรัพยากรป่าไม้ ได้สนับสนุนให้ส่วนราชการอื่นนอกเหนือจากกรมป่าไม้รวมทั้งประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาติ

-สนับสนุนให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งทะเล ด้านป่าชายเลนและปะการัง โดยได้นำเสนอคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบในมาตรการการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งทะเลด้านป่าชายเลนและปะการัง เพื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ

-มอบหมายให้กรมชลประทานเร่งรัดทำแผนพัฒนาแหล่งน้ำใน 14 จังหวัดภาคใต้ ซึ่งถูกละเลยมานาน โดยการจัดทำเป็นแผนแม่บทการพัฒนาแหล่งน้ำในภาคใต้

5 ด้านสาธารณสุข

ด้านสาธารณสุขได้จัดทำโครงการต่างๆดังนี้

-การดำเนินกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุ โดยให้กระทรวงสาธารณสุขจัดบริการโดยไม่คิดมูลค่าแก่ผู้สูงอายุที่ไม่มีสิทธิใดๆในการได้รับการดูแลด้านการรักษาพยาบาล โดยได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ มกราคม 2533 และวางโครงการไว้ว่า จะขยายไปในกลุ่มผู้สูงอายุทุกกลุ่มในปีงบประมาณ 2534 ซึ่งรัฐบาลในช่วงต่อมาได้สานต่อนโยบายนี้ โดยในขณะนี้ผู้มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทุกคนได้รับการบริการด้านการรักษาพยาบาลโดยไม่คิดมูลค่า

-การให้มีการรักษาพยาบาลนักเรียนชั้นประถมศึกษาโดยไม่คิดมูลค่า โดยได้ประสานความร่วมมือระหว่างกระทรวงสาธารณสุขกับกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่ปี 2533 โดยจัดสรรงบประมาณ 72 ล้านบาท , ปี 2534 เป็นเงิน 127 ล้านบาท และปี 2535 เป็นจำนวนเงิน 125 ล้านบาท

-การรณรงค์ควบคุมและป้องกันโรคเอดส์ โดยได้เร่งรัดดำเนินนโยบายให้ความรู้ต่อประชาชนในการควบคุมและป้องกันโรคเอดส์ นอกจากนั้นยังมีการรณรงค์ป้องกันและควบคุมโรคเฉพาะท้องถิ่น เช่นโรคขาดสารไอโอดีนในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, การควบคุมโรคหนองพยาธิ(พยาธิปากขอในภาคใต้, และโรคพยาธิใบไม้ในตับทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ฯลฯ

-ให้มีการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข เช่นยกเลิกการใช้ยาบางชนิดที่เป็นอันตราย อีกทั้งมีการผลักดันให้มีพระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย เมื่อ 17 มกราคม 2533 เป็นต้น

นักวิชาการจะมองว่าความสามารถของชน หลีกภัย จะพบว่างานส่วนใหญ่ของชน จะเป็นงานที่เกี่ยวกับสังคมเป็นส่วนใหญ่ แต่ปัญหาทางเศรษฐกิจนั้น ชนถูกมองว่าเขาไม่มีความเชี่ยวชาญหรือเป็น "มืออาชีพ" เพียงพอในการสร้างงานหรือแก้ไขปัญหาให้บ้านเมืองของเรามีความกินดีอยู่ดี ประสบการณ์ของเขา เขาไม่เคยประกอบอาชีพด้านธุรกิจ เพื่อนที่เป็นนักธุรกิจ

ในอันที่จะถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ให้กับเขาก็มีไม่มากนักเพราะเขาหวังเกรงว่าการคบหาสมาคมกับนักธุรกิจจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียชื่อเสียงของเขาในทางการเมือง นอกจากนั้น ประสบการณ์ในตำแหน่งหน้าที่ทางการเมืองเขาไม่เคยประสบความสำเร็จในกระทรวงเศรษฐกิจมาก่อน เขาเคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์แต่ก็ไม่ปรากฏงานที่เด่นชัดนัก จะออกมาเป็นในลักษณะของข้าราชการประจำมากกว่า รัฐมนตรีในหลายกระทรวงของเขาก็เป็นกระทรวงทางสังคม¹³ แต่เนื่องจากว่าพรรคประชาธิปัตย์เป็นพรรคที่รวบรวมไปด้วยบรรดาผู้มีความรู้และนักวิชาการต่างๆมากมาย และเป็นกลุ่มการเมืองที่เหนียวแน่นโดยเฉพาะกลุ่มภาคใต้ จึงทำให้สิ่งเหล่านี้สามารถนำมาแก้ไขปัญหาต่างๆของพรรคได้

จากการวิเคราะห์ในส่วนความสามารถโดยเปรียบเทียบกับตาราง 4.1 พบว่า ความสามารถเป็นปัจจัยที่อยู่ในระดับสำคัญและสำคัญมากของตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมลูกพรรค, ความเชี่ยวชาญทางการเมือง, ความสามารถในการพูด หรือการเป็นนักบริหารที่ประสบความสำเร็จมาแล้ว ซึ่งจากประสบการณ์อันยาวนานทางการเมืองของชวน หลีกภัย การเป็นผู้นำกลุ่มภาคใต้ของพรรคประชาธิปัตย์, การก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ และการก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในที่สุด สิ่งเหล่านี้ได้เกิดขึ้นจากความสามารถทางการเมืองของเขานั่นเอง

4. ปัจจัยเรื่องความรู้และประสบการณ์ (การศึกษา, ประสบการณ์)

ชวน หลีกภัยสำเร็จการศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปี พ.ศ.2505 และสำนักอบรมศึกษาทางกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภาสมัยที่ 17 นอกจากนั้นยังได้รับปริญญาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ทางรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในปี พ.ศ.2528 และมหาวิทยาลัยรามคำแหงในปี พ.ศ. 2530 ประสบการณ์ในการทำงานนั้นเขาเคยประกอบอาชีพเป็นทนายความตั้งแต่ปี พ.ศ. 2507 จนถึงปี พ.ศ.2512 หลังจากนั้นจึงได้ลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นครั้งแรกและดำเนินอาชีพทางการเมืองตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา จึงกล่าวได้ว่าอาชีพที่เป็นทางการของชวน หลีกภัยนั้นมีเพียงแค่ 2 อาชีพเท่านั้น แต่จากสองอาชีพนั้นทำให้เขาได้เป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาความรู้ที่ได้รับมาที่สำคัญก็คือ กฎหมายกับการเมือง ซึ่งเป็นแนวทางในการเดินทางทางการเมืองไปตาม "หลักการ" ซึ่งถือได้ว่าเป็นแนวทางหรือปัจจัยที่สำคัญของชวน หลีกภัย และจากประสบการณ์ทางการเมืองที่ยาวนาน ทำให้ชวนมีคุณสมบัติพิเศษคือ มีอาชีพทางการเมืองที่ยาวนานกว่านักการเมืองทุกคน วุฒิภาวะทางการเมืองที่ย่อมเหนือกว่านี้ทำให้เขาเป็นผู้ที่สามารถมองเห็นปัญหาของชาติตลอดจนความเชื่อมโยงของ

¹³ ณรงค์ ชื่นชม, วิทยากรรมบนบัลลังก์นายกรัฐมนตรี, ใน เรืองศักดิ์ กำธร, ชีวประวัติชวน หลีกภัย จากสามัญชนสู่นายกรัฐมนตรีคนที่ 20(พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บางหลวง, 2538 ,หน้า 86.

ปัญหาต่างๆอย่างรอบคอบ การบริหารประเทศชาติเกิดความสงบสุข อยู่ดีกินดี ขึ้นอยู่กับการมีวิ
 จารณญาณที่จะมองเห็นปัญหาของประชาชนที่อยู่รวมกันในสังคมเดียวกันได้แจ่มชัด¹⁴ และเมื่อ
 เปรียบเทียบกับผลการสำรวจความคิดเห็นคุณสมบัติของนายกรัฐมนตรีจากการวิจัยในตาราง
 4.1 จะพบว่าปัจจัยเรื่องความรู้และประสบการณ์ เป็นสิ่งที่สำคัญ เช่นผู้ที่จะเป็นนายกรัฐมนตรี
 นั้นควรจะอยู่ในอาชีพทางการเมืองมานาน(ข้อ 13) คิดเป็น 41.94% เพราะประสบการณ์ทาง
 การเมืองอันยาวนานสามารถที่จะนำมาช่วยแก้สถานการณ์คับขันทางการเมืองได้แต่ในระดับการ
 ศึกษาที่ผู้ที่จะขึ้นมาเป็นนายกไม่จำเป็นที่จะต้องจบถึงระดับปริญญาเอก เพราะประชาชนไม่
 ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ถึง 47.60% และเมื่อเปรียบเทียบกับนายกรัฐมนตรีส่วนใหญ่แล้ว ยกเว้น
 ถวัลย์ ชำรงนาวา สวัสดิ์, อาพันธ์ ปันยารชุน, ชวน หลีกภัย ล้วนผ่านโรงเรียนแห่งหนึ่งแห่งใด
 หรือมากกว่าในจำนวน 4 แห่งนี้ ได้แก่โรงเรียนนายร้อย จปร., สวนกุหลาบ, อัสสัมชัญ และโรง
 เรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม หมายความว่านายกหลายท่านย่อมเคยผ่านหลักสูตรการเรียน
 คล้ายกันเป็นลูกศิษย์ลูกหาอาจารย์เดียวกัน และมีเพื่อนฝูงร่วมแก๊งกัน นายกทหารส่วน
 ใหญ่และนายทหารเรือเกือบทุกท่านเคยไปเรียนนอก ยกเว้นชวน หลีกภัย¹⁵ จึงกล่าวได้ว่าการ
 ศึกษาเป็นเพียงองค์ประกอบที่เกือกลเท่านั้น แต่ยังไม่ใช่เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดของตำแหน่ง
 นายกรัฐมนตรี

5. ปัจจัยเรื่องคุณธรรมความซื่อสัตย์ (ซื่อสัตย์, ยุติธรรม)

คุณธรรมและความซื่อสัตย์กล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของความเป็นผู้นำ จาก
 ตาราง 4.1 จะพบว่าปัจจัยในเรื่องความซื่อสัตย์เป็นสิ่งสำคัญที่สุดของคุณสมบัติของนายกรัฐ
 มন্ত্রীโดยคิดเป็น 79.11% ประสบการณ์ทางการเมืองในอดีตที่ทำให้ผู้นำของประเทศถูกกล่าว

¹⁴ นนทบุรี ธีรเวทย์, "ชวน หลีกภัย ภาพลักษณ์ใหม่ของผู้นำประชาธิปไตย," มติชน(5 พฤศจิกายน 2535) : 10.

¹⁵ การวิเคราะห์ในเรื่องระดับการศึกษาเปรียบเทียบนี้เป็นการวิเคราะห์ของ James Ockey ในบทความเรื่อง "Thai Society and Patterns of Political ship Leader " แต่การวิ
 เคราะห์ของ Ockey ได้รวมบรรหาร ศิลปอาชาเข้าไปด้วย แต่ในเรื่องนี้เป็นการขึ้นสู่ตำแหน่ง
 นายกรัฐมนตรีสมัยแรกของชวน หลีกภัยจึงไม่ได้เอาบรรหาร ศิลปอาชาเข้ามาเกี่ยวข้อง รายละเอียดดูเพิ่มเติมได้ใน เกษียร เตชะพีระ, วิเคราะห์นายกรัฐมนตรีไทย(1) : นักเลงเก่ากับผู้
 ใหม่ ผู้จัดการรายวัน (20 พฤศจิกายน 2539) : 8.

หาว่าไม่มีความซื่อสัตย์และขาดคุณธรรม ก็คือการคอร์รัปชัน ซึ่งจากบทเรียนทางการเมืองของไทยที่ทำให้ผู้นำทางการเมืองสูงสุดถูกกล่าวหาว่าคอร์รัปชันที่สำคัญมี 3 รายคือ¹⁶

1. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้นำเงินไปใช้ประโยชน์ส่วนตัวไม่ต่ำกว่า 2.8 พันล้านบาท ซึ่งเมื่อนำไปเปรียบกับงบประมาณการลงทุนของรัฐพบว่ามีจำนวนถึงร้อยละ 30 ของการลงทุนหรือร้อยละ 4 ของงบประมาณรัฐบาล และเมื่อเปรียบเทียบกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศพบว่าอัตราส่วนต่อ จีดีพี เป็นร้อยละ 0.67

2. สมัยจอมพลถนอม จอมพลประภาส และพันเอกณรงค์ ถูกยึดทรัพย์เนื่องจากการคอร์รัปชันเป็นจำนวนเงิน 600 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 0.06 ของจีดีพี

3. สมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้รับการกล่าวหาว่ามีการคอร์รัปชันในวงเงินสูงสุด 600 ล้านบาทต่อปี หรือคิดเป็นร้อยละ 0.04 และโดยเฉพาะตัวนายกรัฐมนตรีถูกกล่าวหาว่ารั่วไหลผิดปกติกคิดเป็นร้อยละ 0.01 ของจีดีพี

ชวนให้ความเห็นว่า¹⁷ "ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นสิ่งสำคัญ ผมเคยอยู่ทั้งสองกระทรวง (หมายถึงกระทรวงพาณิชย์และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์) แต่ไม่เคยนึกถึงผลประโยชน์แม้สิ่งเดียวที่จะหาผลประโยชน์จากตำแหน่งเหล่านั้น เพราะว่าปณิธานที่เล่นการเมืองก็คือ ตั้งใจทำให้กับประชาชน ประเทศชาติโดยส่วนรวม ประกอบกับไม่ได้คิดจะเล่นการเมืองตามสถานการณ์บ้านเมือง...ผมมาเล่นการเมืองเมื่อสิบกว่าปีที่แล้วในขณะที่อนาคตประชาธิปไตย อนาคตนักการเมืองมีดমন เป็นยุคเผด็จการโดยสิ้นเชิง แต่เราตัดสินใจมาตั้งแต่นั้น...เมื่อมาอยู่ในตำแหน่งอะไรก็ตามความเด็ดเดี่ยวก็ไม่ใช่ส่วนที่ทำให้เราหวั่นไหว ความสำคัญของแต่ละกระทรวงผมคิดว่ามีความสำคัญไม่แตกต่างกันหรอกครับ กระทรวงศึกษาอาจจะไม่ได้ประโยชน์มากมายในแง่เป็นเงินเป็นทองสำหรับคนที่ต้องการหาผลประโยชน์ แต่มีค่าเหลือเกินในการเข้าไปทำงานในกระทรวงนี้ มันหมายถึงอนาคตของประเทศชาติ คือโอกาสของเยาวชนของชาติ ..." ประสพการณ์ของชวน หลีกภัยที่ผ่านมา จึงไม่เคยถูกกล่าวหาประนามทั้งจากฝ่ายค้านก็ดีหรือสื่อมวลชนก็ดี ในเรื่องของการทุจริตหรือคอร์รัปชันเลย ดังนั้นคุณสมบัติในข้อนี้จึงทำให้เขาได้รับการยอมรับจากคนรอบข้างและประชาชนโดยเฉพาะชาวจังหวัดตรังมาโดยตลอด

บทวิเคราะห์องค์ประกอบด้านพื้นฐานทั่วไปของชวน หลีกภัย กับทฤษฎีผู้นำทางการเมือง

ผลจากการศึกษาเรื่ององค์ประกอบพื้นฐานด้านต่างๆ คือ พื้นฐานทางครอบครัว(ครอบครัว,ฐานะ), บุคลิกภาพ(การวางตัว,บารมี), ความสามารถ(อุดมการณ์,ผลงาน,ความเป็นนักบริหาร), ความรู้ประสบการณ์(การศึกษา,ประสบการณ์) และคุณธรรมความซื่อสัตย์ ผลจากการ

¹⁶ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, อนาคตผู้นำการเมืองไทยในสองทศวรรษหน้า, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บริษัทเอช.เอ็น. กรุ๊ป จำกัด, 2539), หน้า 117-118.

¹⁷ เริงศักดิ์ กำธร, จากสามัญชนสู่นายกรัฐมนตรีคนที่ 20, หน้า 56.

ศึกษาพบว่าเมื่อวิเคราะห์กับทฤษฎีภาวะผู้นำทางการเมืองแล้ว จะเห็นลักษณะความเป็นผู้นำของชน หลีกภัย ดังนี้

1. ในด้านประเภทหรือลักษณะของความเป็นผู้นำ พบว่า ชน หลีกภัยจะมีลักษณะของความเป็นผู้นำหลายประเภท คือ

1.1) เป็นผู้นำที่ได้รับการยกย่องนับถือ (esteem) ตามแนวความคิดของ Bernard M. Bass ที่มองว่าผู้นำลักษณะนี้จะได้รับการยกย่องนับถือจากประชาชนเป็นอย่างมาก ดังกรณีของชน ก็เช่นกันที่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนชาวจังหวัดตรังทำให้ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกสมัย นอกจากนั้นชน ยังได้รับการยกย่องจากพรรคประชาธิปัตย์ โดยเฉพาะกลุ่ม ส.ส.ภาคใต้ที่ให้การสนับสนุนและผลักดันจนได้รับตำแหน่งสำคัญของพรรคและตำแหน่งทางการเมืองอย่างมากมาย

1.2) เป็นผู้นำที่เป็นสัญลักษณ์และมีความสามารถพิเศษ (symbolic and charismatic leader) ผู้นำในลักษณะนี้ อุกฤษณ์ หิรัญโศได้ให้ความหมายว่าเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติของความเป็นผู้นำในตัวบุคคลนั้นๆ เช่นมีความสามารถในการพูด, มีคุณธรรม และคุณสมบัติส่วนตัวเหล่านี้ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มในที่สุด ลักษณะนี้จึงเป็นลักษณะหนึ่งของชน ที่เป็นผู้นำที่มีคุณสมบัติพิเศษหลายอย่าง เช่นความสามารถในการใช้สำนวนโวหารจนได้รับฉายาทางการเมืองว่า "ไบมิดโกนอาบน้ำผึ้ง" หรือในเรื่องการยึดมั่นในคุณธรรมความซื่อสัตย์ ก็พบว่าเขาไม่เคยปรากฏชื่อเลยว่าเป็นพวกคอรัปชั่นหรือประพฤติมิชอบในเรื่องต่างๆ สิ่งเหล่านี้ได้ทำให้ชนได้กลายเป็นสัญลักษณ์ความเป็นผู้นำของพรรคประชาธิปัตย์และประชาชนชาวจังหวัดตรังในที่สุด

1.3) เป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย (democratic) ชน หลีกภัยจะมีลักษณะของความเป็นประชาธิปไตยสูง และเมื่อนำมาวิเคราะห์กับแนวความคิดของ Kurt Lewin กับความเป็นผู้นำประเภทนี้แล้วจะพบว่า การดำเนินงานของพรรคประชาธิปัตย์นั้นจะมีแนวทางที่ต่อต้านกับรัฐบาลที่ได้อำนาจโดยเผด็จการมาโดยตลอด ซึ่งแม้แต่ตัวของชน เองก็ยังแสดงท่าทีต่อต้านกับเผด็จการอย่างแข็งขัน เช่น การใช้โวหารเชือดเฉือนคณะรัฐประหาร รสช. ที่ได้อำนาจมาโดยไม่ชอบธรรม บุคลิกลักษณะนี้เองทำให้ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศเสมอมา

1.4) เป็นผู้นำที่ขึ้นอยู่กับตนเองและกลุ่ม (leadership within individual or group) Ross และ Hendry กล่าวว่า การเป็นผู้นำในลักษณะนี้จะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะตัว และบางครั้งก็ขึ้นอยู่กับกลุ่มที่กำหนดขึ้นมา ในกรณีของชน หลีกภัย จะพบว่าความเป็นผู้นำของเขานั้นจะขึ้นอยู่กับคุณสมบัติส่วนตัวของเขาหลายอย่าง เช่น บุคลิกภาพ, ความรู้ความสามารถฯ จนกระทั่งทำให้ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนชาวจังหวัดตรังให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ นอกจากนั้นเขายังเป็นผู้นำที่อยู่ภายใต้การกำหนดของกลุ่ม นั่นคือ พรรคประชาธิปัตย์และกลุ่ม ส.ส.ภาคใต้ ที่ให้การสนับสนุนจนกระทั่งได้ตำแหน่งสำคัญๆภายในพรรคและการร่วมกับคณะรัฐบาลหลายครั้ง ส่วนการขึ้นอยู่กับกลุ่มหรือหมู่คณะนั้น Ordway Tead กล่าวว่าผู้นำใน

ลักษณะนี้จะเกิดขึ้นจากกลุ่มของตนเองได้แต่งตั้งขึ้นมา เช่น กรณีของชวน ก็หมายถึงการได้รับการแต่งตั้งจากพรรคประชาธิปัตย์ เพราะมีความเชื่อว่า ผู้นำประเภทนี้จะสามารถดำเนินการบริหารหรือกำหนดนโยบายได้เป็นอย่างดี ดังนั้นผู้นำในลักษณะนี้จึงมักจะได้รับ การไว้วางใจจากกลุ่มอยู่เสมอถ้าปฏิบัติภารกิจใดๆ ได้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่ม

2. ในด้านองค์ประกอบหรือคุณสมบัติของความเป็นผู้นำ

ความเป็นผู้นำของชวน หลีกภัยนั้น ได้สอดคล้องกับแนวความคิดของนักวิชาการหลายท่าน เช่น ลิขิต ธีรเวคิน, May Smit, วิสุทธิ์ โพธิ์แทน, อรุณ รักธรรม ฯลฯ นักวิชาการเหล่านี้ได้สรุปถึงคุณสมบัติของความเป็นผู้นำที่พึงประสงค์ไว้หลากหลาย เช่น ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมความซื่อสัตย์, ฐานะทางเศรษฐกิจสังคมดี, มีความกล้าหาญ, มีบุคลิกดี, มีเชาว์และวิจารณ์ญาณที่ดี, มีความยุติธรรม, รับผิดชอบ, มีความขยัน อดทน ฯลฯ นอกจากนี้ก็ยังมีวรรณกรรมต่างๆ ทางการเมืองที่ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำกับองค์ประกอบด้านส่วนตัว ซึ่งจากแนวทางที่ศึกษามีผลงานต่างๆ ดังนี้ เช่น ผลงานของถวิล ไพรสณฑ์ ที่ศึกษาเกี่ยวกับความสิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นลักษณะขององค์ประกอบพื้นฐานเบื้องต้นของความเป็นผู้นำ แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่า ชวน, หลีกภัยจะมีองค์ประกอบเหล่านี้ครบหมดไม่ เพราะยังมีองค์ประกอบอื่นๆ อีกที่ชวนไม่มี แต่ก็สามารถขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ เช่น การมาจากตระกูลดี, มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ความกล้าหาญ ฯลฯ ดังนั้นองค์ประกอบพื้นฐานหรือคุณสมบัติจึงเป็นเพียงแค่ปัจจัยเสริมในการได้มาซึ่งอำนาจโดยเฉพาะตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตรัง และตำแหน่งภายในพรรคประชาธิปัตย์เท่านั้น

สรุป

เมื่อวิเคราะห์ในภาพรวมนั้นจะพบว่า ปัจจัยด้านพื้นฐานเรื่ององค์ประกอบพื้นฐานทั่วไปของนายชวน หลีกภัยนั้น ปัจจัยพวกนี้เป็นเพียงองค์ประกอบที่เสริมอำนาจบารมีในการไปสู่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของนายชวน หลีกภัยที่ทำให้ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนชาวตรังเท่านั้นเอง แต่ในระดับการขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้นปัจจัยพวกนี้เป็นเพียงแค่องค์ประกอบย่อยๆ เท่านั้น เช่นในเรื่องพื้นฐานของครอบครัวนั้นจะพบว่ามีบุคคลหลายคนที่มีพื้นฐานทางครอบครัวดีแต่ก็สามารถขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ เช่น จอมพล ป.พิบูลสงคราม, จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์, พลเอกเปรม ติณสูลานนท์, นายอานันท์ ปันยารชุน หรือ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นต้น ซึ่งล้วนแล้วแต่มีพื้นฐานทางครอบครัวที่ดีกว่านายชวน หลีกภัยทั้งสิ้น แต่ก็สามารถขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ หรือในด้านบุคลิกภาพนั้นก็เช่นกัน เช่นรูปร่างหน้าตากริยาท่าทางความสุภาพ การวางตัวทางสังคมหรือการที่คนให้การเคารพนับถือนั้นก็ไม่สามารถเป็นตัวแปรในการวัดว่าบุคคลผู้ใดมีความเหมาะสมกับการเป็นนายกหรือไม่ เช่นจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีลักษณะของความเด็ดขาด โผงผางคนให้ความเกรงกลัวมาก หรือจอมพล ป.พิบูล

สงครามซึ่งมีใบหูที่ต่ำกว่าปกติทำให้คนเรียกว่าจอมพลแปลก หรือนายกอนันท์ ปันยารชุน ซึ่งมีลักษณะของความสุภาพเรียบร้อยเป็นลักษณะของผู้ดีรัตนโกสินทร์ แต่ทั้งหมดก็ไปสู่จุดหมายปลายทางเช่นเดียวกันคือตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ส่วนในเรื่องความสามารถความรู้และประสบการณ์นั้น จะพบว่านายกแต่ละท่านมีระดับความรู้สูงต่ำไม่เท่ากันเลยหรือประสบการณ์ในทางการเมืองก็ต่างกันก็สามารถขึ้นสู่ตำแหน่งนายกได้เช่นกัน และในประเด็นสุดท้ายในเรื่องของคุณธรรมความซื่อสัตย์นั้น ก็เป็นเพียงองค์ประกอบย่อยๆ เช่นกัน เพราะนายกบางท่านที่มีประวัติในทางคอร์รัปชัน เล่นพรรคเล่นพวก ฯลฯ ก็ยังสามารถก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งเช่นเดิมได้อีก ดังนั้นปัจจัยทั้งหมดเหล่านี้จึงเป็นเพียงแค่ประเด็นย่อยๆ เท่านั้นเอง เพราะประเด็นที่สำคัญกว่านี้ที่ทำให้บุคคลสามารถก้าวขึ้นไปสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้เหมือนกัน เช่น ความสามารถในการระดมทรัพยากรมนุษย์ นั่นคือ การหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้ามาสังกัดในพรรคของตนเอง, ความสามารถในการดึงพรรคการเมืองต่างๆ เข้ามาร่วมรัฐบาล, ช่วงจังหวะทางการเมืองที่พรรคการเมืองที่สำคัญในขณะนั้นได้เปลี่ยนแปลงไป เป็นต้น

1.2 ฐานอำนาจทางการเมืองของนายชวน หลีกภัย

การศึกษาจากแนวความคิดหรือวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องของบรรดานักวิชาการต่างๆ จะพบว่า ในการขึ้นสู่ตำแหน่งทางการเมืองหรืออำนาจทางการเมืองต่างๆ นั้น ปัจจัยที่สำคัญในการก้าวไปสู่จุดหมายปลายทางได้ก็คือ การที่ต้องมีฐานอำนาจ ซึ่งฐานอำนาจจะเป็นตัวที่ช่วยเสริมและผลักดันให้ไปสู่เป้าหมายนั้นๆ และจากการศึกษาวรรณกรรมต่างๆ พบว่า ฐานอำนาจที่สำคัญจะต้องมีลักษณะ คือ

- ฐานอำนาจจะต้องมีความสัมพันธ์กันระหว่างผู้ใช้อำนาจกับผู้สนับสนุนอำนาจนั้นๆ เช่น การศึกษาของ สิริวุฒิ หงษ์พานิช ที่ศึกษาเกี่ยวกับตำรวจกับการเมืองก็จะพบว่าตำรวจจะต้องอาศัยอำนาจของนักการเมืองเพื่อการไปสู่ตำแหน่งสำคัญ ส่วนนักการเมืองเองก็ต้องการฐานอำนาจจากตำรวจเช่นกันเพื่อเป็นตัวผลักดันให้การใช้อำนาจนั้นๆ บรรลุผล หรือการศึกษาของ นฤมล นิตยจินต์ ในเรื่องเจ้ามือหวยใต้ดินกับตำรวจ ก็พบว่าทั้งสองกลุ่มนี้ก็ต้องอาศัยซึ่งกันและกันมาโดยตลอด ความสัมพันธ์กับฐานอำนาจนี้เมื่อวิเคราะห์กับชวน หลีกภัยแล้วพบว่าชวนเองก็ได้สร้างความสัมพันธ์กับฐานอำนาจต่างๆ ไว้มากโดยเฉพาะความสัมพันธ์กับประชาชน เพื่อให้ได้ตำแหน่งทางการเมือง

- ฐานอำนาจนั้นจะต้องเป็นตัวสนับสนุนให้ผู้นำสามารถรักษาอำนาจของตนเองไว้ได้ การศึกษาที่เกี่ยวกับการนำฐานอำนาจมาสนับสนุนอำนาจของตนเองนั้นมีผู้ศึกษาไว้มากมาย เช่น เทียมจันทร์ อ้าแหวน และ สุพันธ์ บุญยมาตพ ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการขึ้นสู่อำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งต่างก็พบว่าฐานอำนาจที่สำคัญก็คือ กำลังของทหาร(บก,เรือ,อากาศ) ,

ตำรวจ, รัฐธรรมนูญ และลัทธิประชาธิปไตย ในฐานะแหล่งนี้ได้นำไปสู่ความสำเร็จทางการเมืองได้ ประกอบกับความเชื่อของประชาชนที่ยึดมั่นกับผู้นำที่มีความเข้มแข็งและเด็ดขาดอย่างทหารทำให้จอมพล ป.สามารถครองอำนาจได้ยาวนาน หรือการศึกษาของ ภิรมย์ แสนอิสระ ที่ศึกษาถึงอำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้ใช้ฐานอำนาจจากทหารเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีการศึกษาอื่นๆเกี่ยวกับฐานอำนาจเช่น การศึกษาของเผด็จ โสมจะบก และ ปิยะ วรรณ ที่ศึกษาฐานอำนาจของนายอำเภอคือ อำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย, ความมั่งคั่ง, การเข้าถึงข้อมูล และการมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ฯลฯ การศึกษาของ ภูมิศักดิ์ เอกอัคร ที่ศึกษาฐานอำนาจของผู้ใหญ่บ้านที่ต้องพึ่งพาฐานะทางเศรษฐกิจ หรือการต้องพึ่งพาร่ำรวยจากการศึกษา ผู้นำของ สมจิต ปัญญาศักดิ์, สนม อุไรรักษ์ และ วรพันธ์ สุวรรณยุหะ นอกจากนี้อำนาจส่วนใหญ่ยังขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ส่วนตัวในเชิงอุปถัมภ์ด้วย ฯลฯ

ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ในเรื่องฐานอำนาจกับการเมืองโดยเฉพาะการขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของชวน หลีกภัยนั้นพบว่า แนวทฤษฎีต่างๆส่วนใหญ่ไม่สามารถนำมาใช้กับการศึกษาเรื่องนี้ได้ เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจ ความมั่งคั่งหรือความร่ำรวย ซึ่งปัจจัยตัวนี้ได้ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างชวน หลีกภัยกับนายกรัฐมนตรีคนอื่นๆที่ผ่านมามากมาย แต่ชวนก็ยังสามารรถขึ้นสู่ตำแหน่งนี้ได้ ทำให้เห็นได้ว่าทฤษฎีต่างๆในเรื่องนี้ไม่สามารถนำมาใช้กับการศึกษาเรื่องนี้ได้ แต่ก็ยังมีบางฐานอำนาจที่ยังเป็นปัจจัยที่สำคัญอยู่ เช่น การได้รับการสนับสนุนจากกำลังของทหาร โดยเฉพาะสมัยจอมพล ป. และจอมพลสฤษดิ์ ฯ จะพบว่าทหารจะเป็นฐานอำนาจที่สำคัญที่สุดในการได้อำนาจ แม้แต่ชวน เองก็ตาม จากการศึกษา ก็จะพบเช่นเดียวกันว่า ทหารยังคงมีบทบาทในทางการเมืองโดยเป็นกลุ่มหนึ่งที่ทำให้การสนับสนุนจนได้อำนาจในที่สุด และจากการศึกษาในเชิงทฤษฎีแนวความคิด บวกกับเนื้อหาทางการเมืองต่างๆ กลับพบว่าฐานอำนาจที่สำคัญๆของชวน หลีกภัยนั้น มีดังต่อไปนี้

1. ฐานอำนาจจากพรรคประชาธิปัตย์

นายชวน หลีกภัยได้เข้าสู่พรรคประชาธิปัตย์มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2512 โดยสังกัดกับพรรคประชาธิปัตย์มาโดยตลอด และไม่เคยสลับเปลี่ยนหมุนเวียนระหว่างพรรค ดังนั้นประสบการณ์อันยาวนานกว่า 20 ปีทำให้ชวน หลีกภัยได้ไปสู่ตำแหน่งที่สำคัญๆทั้งภายในพรรคประชาธิปัตย์ และในการร่วมคณะรัฐบาลในแต่ละครั้ง โดยแบ่งเป็นประเด็นสำคัญคือ

1.1) ตำแหน่งภายในพรรคประชาธิปัตย์

ชวนได้ได้เข้าจากสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ไปสู่รองหัวหน้าพรรคและได้รับเลือกเป็นหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2534 โดยชวนกล่าวว่า “ผมอยู่ในพรรคมา 20 กว่าปี ถือว่าเป็นหัวหน้าพรรคที่ต้องใช้เวลายาวนานที่สุดในการไต่บันได ผมมีประสบการณ์อยู่

ในพรรคมาก จะเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของเพื่อนๆพอสมควร ผมมีจุดอ่อนตรงที่ผมไม่มีเงินเป็นบ้านได้เท่านั้นเอง ทุกคนก็รู้ว่าผมมีจุดอ่อน เพราะฉะนั้นเขาก็เลยล้งเลที่จะเลือกผมเป็นหัวหน้าพรรค และผมก็บอกว่าหัวหน้าพรรคที่จนที่สุดนั่นแหละที่จะหาเงินเข้าพรรคได้มากที่สุด เพราะว่าคุณที่จะบริจาคนั้นจะไม่ล้งเล เพราะรู้ว่าไม่มีจริงๆ เขาจะช่วยให้พอสมควร.....¹⁸

ดังนั้นเมื่อวิเคราะห์กับตำแหน่งหัวหน้าพรรคประชาธิปไตยจนทำให้ชวน หลีกภัยได้รับตำแหน่งนี้ก็ด้วยเหตุผลที่สำคัญคือ

1. คุณวุฒิทางการเมืองที่ยาวนาน เพราะชวน หลีกภัยเข้าสู่การเมืองมาตั้งแต่ปี 2512 จบจนปัจจุบัน 2535 รวมระยะเวลาทั้งสิ้นถึง 23 ปี ซึ่งระยะเวลาที่ยาวนานกับพรรคการเมืองที่สังกัดเพียงพรรคเดียวทำให้คุณวุฒิในทางการเมืองได้รับการสนับสนุนจากพรรค ไม่ว่าจะป็นตำแหน่งทางการเมืองต่างๆที่ผ่านมา ตำแหน่งรองหัวหน้าพรรค และตำแหน่งสูงสุดคือหัวหน้าพรรคประชาธิปไตย

2. การได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มภาคใต้ภายในพรรค แต่เดิมก่อนที่ชวน จะเข้าสังกัดกับพรรคประชาธิปไตยนั้นฐานเสียงของพรรคส่วนใหญ่จะอยู่กับภาคอื่น(พ.ศ.2500 ภาคอีสาน, พ.ศ.2500 ภาคเหนือ พ.ศ.2501,2512,2518 กรุงเทพมหานคร) แต่หลังจากนั้นกลุ่มภาคใต้ซึ่งได้รับการชักนำของชวน จึงได้เข้ามาเพิ่มขึ้นทำให้ฐานเสียงของกลุ่มภาคใต้เป็นกลุ่มที่สำคัญของพรรคในที่สุด และกลุ่มนี้เองที่เป็นฐานเสียงที่ทำให้ชวน หลีกภัยได้ตำแหน่งที่สำคัญของพรรคมาโดยตลอด

1.2) ตำแหน่งภายในการร่วมคณะรัฐบาล

จากบทบาทที่มีมากับพรรคประชาธิปไตยเป็นเวลานานทำให้ชวน หลีกภัย ได้รับการเสนอชื่อจากพรรคประชาธิปไตยให้เข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมืองในตำแหน่งที่สำคัญๆซึ่งจากประสบการณ์ของชวน หลีกภัยในการร่วมคณะรัฐบาลนั้นเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2523 เป็นต้นไป สรุปประสบการณ์ตำแหน่งทางการเมืองได้คือ

2523 เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

2524 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์

2525 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2526 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

2529 ประธานสภาผู้แทนราษฎร

2531 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข

¹⁸ เริงศักดิ์ กำธร, ชีวประวัติ ชวน หลีกภัย จากสามัญชนสู่นายกรัฐมนตรีคนที่ 20.

2533 รองนายกรัฐมนตรี

2533 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ในการขึ้นดำรงตำแหน่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยเฉพาะของพรรคประชาธิปัตย์ นั้นจะเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของข้อบังคับพรรค เช่นข้อบังคับพรรคประจำปี พ.ศ.2530 ข้อ 79 ได้ให้หลักการในการกำหนดคัดเลือกบุคคลเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมือง คือนายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรี โดยผู้มีอำนาจพิจารณาในเรื่องนี้ คือ¹⁹

1. อำนาจของผู้บริหารพรรค นั่นคือให้คณะผู้บริหารพรรคเป็นผู้คัดเลือกบุคคล²⁰ โดยถือความเป็นผู้อาวุโสในทางการเมือง ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ ความถนัด และความเหมาะสมในงานนั้นๆ รวมทั้งการเสียสละทำงานให้พรรคเป็นหลักในการพิจารณา

2. อำนาจของคณะกรรมการบริหารพรรค เมื่อคณะผู้บริหารคัดเลือกบุคคล พร้อมด้วยบุคคลสำรองจำนวนหนึ่งแล้ว ให้เสนอคณะกรรมการบริหารพรรคพิจารณา เมื่อคณะกรรมการบริหารพรรคพิจารณาแล้วให้เสนอขอรับความเห็นชอบจากที่ประชุมร่วมระหว่างคณะกรรมการบริหารพรรค และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หากที่ประชุมไม่เห็นชอบด้วยทั้งหมดหรือบางคน ก็ให้ดำเนินการตามขั้นตอนเดิมจนกว่าจะได้บุคคลที่ทำให้เห็นชอบร่วมกันในที่ประชุม

แต่ประเด็นที่สำคัญที่สุดคือข้อบังคับข้อ 80 พรรคคือ การเลือกผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นจะต้องคำนึงถึงภาคของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นด้วย นั่นคือกำหนดตัวและตำแหน่งรัฐมนตรีให้มีการแบ่งจำนวนรัฐมนตรีไปตามจำนวน ส.ส.ในแต่ละภูมิภาค โดยคิดเป็นอัตราส่วนที่เหมาะสมกับตำแหน่งที่ได้รับร่วมกับพรรครัฐบาล เช่นในรัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในปี พ.ศ.2531 ซึ่งพรรคประชาธิปัตย์ได้เข้าร่วมด้วยเป็นพรรคอันดับสาม(พรรคอันดับสองของพรรคร่วมรัฐบาล คือพรรคกิจสังคม 54 เสียง ประชาธิปัตย์อันดับสาม 48 เสียง นอกนั้นก็คือพรรคราษฎร 21 เสียง สหประชาชาติไทย และมวลชนพรรคละ 5 เสียง)เมื่อคำนวณตามอัตราส่วนของการร่วมรัฐบาลในครั้งนั้น พรรคประชาธิปัตย์จึงได้รับการจัดสรรโควตา 10 ตำแหน่ง เป็นต้น ซึ่งตำแหน่งเหล่านี้คือประเด็นที่พรรคจะต้องเลือกสรรบุคคลภายในพรรคเพื่อเข้ารับตำแหน่ง ซึ่งในครั้งนั้นเมื่อคำนวณตามภาคแล้ว พรรคได้จัดสรรบุคคลเข้าดำรงตำแหน่ง ดังนี้

¹⁹ ปรีญา โปธิสัจย์, "การกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณี พรรคประชาธิปัตย์และพรรคประชากรไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 103-105.

²⁰ บุคคลในที่นี้จะต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในขณะนั้น เว้นแต่ในกรณีจำเป็น ที่ประชุมร่วมอาจมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของที่ประชุมร่วมทั้งหมด แล้วเลือกบุคคลที่เป็นสมาชิกสามัญให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวได้

ตาราง 4.2 รายชื่อผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อให้เป็นรัฐมนตรีของพรรคประชาธิปัตย์²¹

กรุงเทพฯ	พิชัย รัตตกุล, ดร.เจริญ คันชวงศ์, ปราโมทย์ สุขุม
ภาคกลาง	เอนก ทัฬหสุวรรณ
ภาคเหนือ	พ.ท.สนั่น ขจรประศาสน์(ยศในขณะนั้น)
ภาคอีสาน	ประจวบ ไชยสาส์น, นิพนธ์ พร้อมพันธุ์, สุกัญจน์ เงินหมื่น, พรเทพ เตชะไพบูลย์
ภาคใต้	ชวน หลีกภัย, สุกัญตรา มาศดิตถ์, ไตรรงค์ สุวรรณคีรี

เมื่อพรรคทำการจัดสรรรายชื่อตามภาคแล้วก็จะต้องมาเข้าคณะกรรมการบริหารพรรคอีกครั้งหนึ่งเพื่อดูความเหมาะสม เช่นความรู้ความสามารถ, ประสบการณ์, ความถนัด ถ้ามีซ้ำตำแหน่งกันก็ต้องลงคะแนน ซึ่งชวน หลีกภัย²² ได้กล่าวถึงวิธีพิจารณาดำแหน่งรัฐมนตรีว่า “มีการหารือกันภายใน ในคณะผู้บริหารพรรคคณะกรรมการบริหารพรรค จะมีการหารือว่าใครควรจะทำหน้าที่ใด...จะพิจารณาตามความเหมาะสม ซึ่งอาจจะเชิญ ส.ส.หรือตัวผู้เกี่ยวข้อง (ผู้ที่ได้รับการเลือกสรรให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี)อาจมีบางตำแหน่งที่หลายคนอยากจะเป็นแต่ว่าก็จะสามารถพิจารณาร่วมกันได้...และถ้ามีปัญหาที่จะตัดสินโดยการลงคะแนน...”

ซึ่งผลปรากฏว่าผู้ที่ได้รับการเลือกสรรเข้าดำรงตำแหน่งคณะรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณของพรรคประชาธิปัตย์คือ²³

1. นายพิชัย รัตตกุล(กทม.)รองนายกรัฐมนตรี
2. พ.ท.สนั่น ขจรประศาสน์ (พิจิตร) รมว.เกษตรและสหกรณ์ฯ
3. นายประจวบ ไชยสาส์น(อุตรฯ) รมว.วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
4. นายชวน หลีกภัย (ตรัง) รมว.สาธารณสุข
5. นางสุกัญตรา มาศดิตถ์ (นครศรีฯ) รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
6. นายนิพนธ์ พร้อมพันธุ์ (โคราช) รมช.การคลัง
7. นายสุกัญจน์ เงินหมื่น (อุบลฯ) รมช.สาธารณสุข
8. นายไตรรงค์ สุวรรณคีรี (สงขลา) รมช.มหาดไทย
9. นายเอนก ทัฬหสุวรรณ (สมุทรสาคร) รมช.คมนาคม

²¹ ปริญญา โพธิสัตย์, “การกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีพรรคประชาธิปัตย์และพรรคประชากรไทย,” หน้า 108.

²² สัมภาษณ์ ชวน หลีกภัย อ้างแล้วใน ปริญญา โพธิสัตย์, “การกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีพรรคประชาธิปัตย์และพรรคประชากรไทย,” หน้า 110.

²³ ปริญญา โพธิสัตย์, “การกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีพรรคประชาธิปัตย์และพรรคประชากรไทย,” หน้า 112.

10. นายเจริญ คันธวงศ์ (กทม.) รมช. เกษตรและสหกรณ์ฯ

จากรายชื่อคณะรัฐมนตรีทั้งหมดจะพบว่า กรุงเทพฯ ได้ไป 2 ตำแหน่ง, ภาคกลาง 1 ตำแหน่ง, ภาคเหนือ 1 ตำแหน่ง ภาคอีสาน 3 ตำแหน่ง และภาคใต้ได้ 4 ตำแหน่งซึ่งมากที่สุด เพราะในการเลือกตั้งที่ผ่านมาภาคใต้สามารถนำสมาชิกสภาผู้แทนฯเข้าสภาได้ถึง 20 ที่นั่งจึงได้รับอัตราส่วนมากที่สุด โดยมีชวณ หลีกภัยเป็นผู้นำภาคใต้

2. ฐานอำนาจจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

หลังจากที่ชวณ หลีกภัย ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งผู้นำพรรคประชาธิปัตย์ในปี พ.ศ.2534 นั้น พรรคสามารถนำสมาชิกเข้าสู่อำนาจการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เพิ่มขึ้นจนไปสู่พรรคการเมืองที่มีสมาชิกที่ได้รับการเลือกตั้งมากที่สุดใน การเลือกตั้งวันที่ 13 กันยายน 2535 ทำให้ชวณได้ก้าวไปสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ในที่สุด ซึ่งจากการวิเคราะห์ในส่วนนี้จะพบว่าฐานเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงเป็นประเด็นที่สำคัญ โดยแบ่งฐานเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็น 2 ส่วนคือ

2.1. ฐานเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์

จากประสบการณ์ที่ผ่านมาจะพบว่า ฐานเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคประชาธิปัตย์จะกระจายไปทั่วทุกภาค ดังตารางต่อไปนี้

สถาบันบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 4.3 จำนวน ส.ส.พรรคประชาธิปัตย์ตั้งแต่ พ.ศ.2500-2535²⁴

วันเลือกตั้ง	กทม.	กลาง	ใต้	เหนือ	อีสาน	รวม	ส.ส.ทั้งสภา
26 ก.พ.2500	4	1	6	7	12	30	160
5 ธ.ค.2500	11	4	8	13	3	39	160
30 มี.ค.2501	12	-	-	-	1	13	26
10 ก.พ.2512	21	4	9	13	8	55	219
26 ม.ค.2518	23	12	15	17	5	72	269
4 เม.ย.2519	28	17	29	15	24	114	279
22 เม.ย.2522	1	3	15	7	9	35	301
18 เม.ย.2526	8	2	25	8	13	56	324
27 ก.ค.2529	16	10	36	10	28	100	347
24 ก.ค.2531	5	4	16	6	17	48	357
22 มี.ค.2535	1	-	26	5	12	44	360
13 ก.ย.2535	9	9	36	8	17	79	360

จากตารางจะพบว่าฐานเสียงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคก่อนที่ชวน หลีกภัยจะขึ้นสู่ตำแหน่งหัวหน้าพรรคนั้น พบว่าประสบการณ์ส่วนใหญ่ของฐานเสียงจะขึ้นอยู่กับกลุ่มผู้นำว่ามาจากภาคใดเป็นหลัก ซึ่งแต่เดิมนั้นฐานเสียงจะอยู่ที่กลุ่มจังหวัดกรุงเทพมหานครซึ่งมีนายควง อภัยวงศ์ , มรว.เสนีย์ ปราโมช หรือพิชัย รัตตกุล ซึ่งเป็นกลุ่มผู้นำในช่วงนั้น แต่หลังจากที่ชวน หลีกภัยได้รับตำแหน่งหัวหน้าพรรคฐานเสียงของสมาชิกพรรคที่ได้รับการเลือกตั้งก็มีการพลิกผัน โดยเฉพาะในการเลือกตั้งวันที่ 22 มีนาคม 2535 นั้น เสียงของสมาชิกสภาของพรรคตกลงทุกภาคยกเว้นเพียงภาคใต้เท่านั้น ซึ่งพบว่าฐานเสียงที่สำคัญของชวน หลีกภัยในช่วงนี้จึงได้รับมาจากกลุ่มภาคใต้มาเป็นหลัก และหลังจากการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 หลังจากการแสดงบทบาทในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬฐานเสียงสมาชิกสภาของพรรคก็เพิ่มขึ้นทุกภาค

การที่สามารถทำให้พรรคประชาธิปัตย์มีบทบาทเพิ่มขึ้นมานี้ทำให้พรรคประชาธิปัตย์ได้ถูกมองว่าเป็นการมุ่งประเด็นของความสำคัญไปที่หัวหน้าพรรคเป็นส่วนใหญ่ที่สามารถดึงลูกพรรคเข้ามาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มาก ซึ่งในกรณีนี้ชวนได้ให้ความคิดเห็นว่า²⁵ "...เมื่อหัวหน้าพรรคเด่นดังเป็นที่นิยม ลูกพรรคก็จะได้รับเลือกตั้งมาก อันนี้เป็นความจริงเหมือนกัน

²⁴ 46ปีแห่งการต่อสู้บนเส้นทางอันคดเคี้ยวของพรรคประชาธิปัตย์และระบอบประชาธิปไตยไทย มติชนสุดสัปดาห์ 12 (17 เมษายน 2535): 27.

²⁵ เรืองศักดิ์ กำร, จากสัมภาษณ์ชนุ่ยกรัณมนตรีคนที่ 20, หน้า 53.

ครบที่ผ่านมา แต่ผมไม่ค่อยเห็นด้วย จึงให้ความคิดกับลูกพรรคไว้ว่า ถ้าถืออย่างนั้นนี้ ถ้าชูตัวอย่างนั้นวันหนึ่งหัวหน้าพรรคคนนั้นหมดอำนาจไปหรือพ้นภาวะไปหรือเสียหายไป พรรคนั้นก็จะล้มตายไปกับหัวหน้าพรรคด้วย เพราะฉะนั้นต้องพยายามที่จะชูแนวของพรรคมากกว่าชูหัวหน้าพรรค แต่ที่พูดนี้คือพูดตามหลักการนะครับ ในทางปฏิบัติจริง ๆ นั้นก็อาจจะรับไม่ค่อยได้มากนัก แต่ว่าเราถืออย่างนี้จริงในการปราศรัยเมื่อรับตำแหน่งหัวหน้าพรรคก็ดีหรือปราศรัยกับลูกพรรคทั้งหมด ผมจะถือหลักอันนี้เป็นหลักสำคัญ บอกว่าหัวหน้าพรรคมีความสำคัญก็จริง แต่อย่าชูหัวหน้าพรรคให้มากไปกว่าแนวทางของพรรคที่ต้องชัดเจน เพราะผมต้องจากไปในวันข้างหน้า คนใหม่ก็ต้องมา เมื่อคนใหม่มาพรรคก็ยังคงอยู่เหมือนผมขึ้นมาในขณะที่หัวหน้าพรรค 4 ท่านแรกพ้นวาระไปแล้ว พรรคก็ยังคงอยู่..." แต่ก่อนการเลือกตั้งในวันที่ 13 กันยายน 2535 นั้น พรรคก็ได้ชูหัวหน้าพรรคในการหาเสียงและประสบความสำเร็จลงได้ ซึ่งก็หมายความว่า ชวนหลักภัย ยังเป็นตัวแปรสำคัญของพรรคในการนำไปสู่พรรคที่ชนะการเลือกตั้งในครั้งนั้น

2.2 ฐานเสียงจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (พรรคร่วมรัฐบาล)

หลังจากการเลือกตั้งวันที่ 13 กันยายน 2535 แล้ว ชวนสามารถดึงฐานเสียงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสภาได้ถึง 207 เสียง²⁶ ส่วนฝ่ายค้านมี 153 เสียง เหตุผลที่สำคัญที่พรรคประชาธิปัตย์สามารถรวบรวมเสียงสมาชิกสภาพรรคอื่นเข้าร่วมได้ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการร่วมมือในทางการเมืองช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ทำให้กลุ่มพรรคเหล่านี้ได้กลายเป็นพรรคเทพตามสายตาของสื่อมวลชนซึ่งได้กลายมาเป็นพันธมิตรทางการเมือง ส่วนพรรคฝ่ายค้านที่เหลือ(พรรคชาติไทย, ชาติพัฒนา, เสรีธรรม, ประชากรไทย, ราษฎร และมวลชน) ถูกมองว่าเป็นพรรคมารเนื่องจากส่วนหนึ่งมีปัญหาที่เกิดมาจากการคอร์รัปชันในสมัยรัฐบาลชาติชาย ชุณหะวัณ ดังนั้นเมื่อพรรคประชาธิปัตย์เป็นแกนนำในการจัดตั้ง พรรคที่เคยร่วมมือกันมาจึงให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ ส่วนประเด็นที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่งก็คือ เมื่อการเมืองเป็นเรื่องของผลประโยชน์แล้ว ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องยากเลยที่พรรคอื่น ๆ จะปฏิเสธในฐานะที่จะได้เป็นส่วนหนึ่งของพรรคร่วมรัฐบาล เพราะในแต่ละพรรคย่อมที่จะมีโควตาตำแหน่งทางการเมืองในทุกพรรค

3. ฐานอำนาจจากพลังทางการเมืองนอกรัฐสภา

พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทักษะมองว่า ในระบอบประชาธิปไตย แรงกดดันจากพลังทางการเมืองนอกสภามีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากต่อเสถียรภาพของรัฐบาล รัฐบาลจะอยู่หรือจะไปขึ้นอยู่กับแรงกดดันจากนอกสภานี้มากทีเดียว พลังทางการเมืองนอกสภานี้มีอยู่มากมายหลายหลาก อาทิ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ กลุ่มผลประโยชน์ทางธุรกิจการค้า กลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมือง ฯลฯ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ในประเด็นนี้จึงแบ่งพลังจากภายนอกสภาได้ดังนี้

²⁶ พรรคประชาธิปัตย์มี 79 เสียงเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล โดยมีฐานเสียงจากพรรคความหวังใหม่ 51 เสียง, พรรคพลังธรรม 47 เสียง, พรรคกิจสังคม 22 เสียง และพรรคเอกภาพ 8 เสียง

3.1 ประชาชนต่างจังหวัด (โดยเฉพาะประชาชนจังหวัดตรัง)

ในแวดวงของผู้สนใจการเมือง หากกล่าวถึงจังหวัดตรังแล้ว ทุกคนก็อาจจะคิดถึงชวน หลีกภัย ผู้ผูกขาดการเมืองเป็น ส.ส. ของจังหวัดตรังตลอดเวลาเกือบ 20 ปีไม่ได้ เขาเป็นคนหนึ่งที่ไม่ได้มาเล่นการเมืองและได้รับเลือกตั้งทุกครั้งที่ยิงสมัครแข่งขัน ชาวตรังรู้จักเขาดีในนาม ‘ครูชวน’ ความนิยมของชาวตรังต่อชายคนนี้ดูเหมือนจะมีไม่เสื่อมคลาย และความสำเร็จของเขามีใช่เพียงการได้รับเลือกเป็น ส.ส.เท่านั้น หากแต่ได้ขยายไปสู่การตั้งลูกทีมเข้าสภาด้วย ซึ่งทำให้เขากลายเป็นผู้มีบทบาทสูงในแกนกลุ่ม ส.ส.พรรคประชาธิปัตย์ทางภาคใต้ ความสำเร็จของชวนในการเป็นแกนนำลูกทีมเข้าสภาได้หลายต่อหลายครั้งทำให้ตรังกลายเป็นสนามการเมืองที่ถูกยึดครองโดยประชาธิปัตย์ และกลายเป็นฐานที่มั่นแห่งหนึ่งของกลุ่ม ‘สะตอสามัคคี’²⁷

นายชวนได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ผมผูกพันกับชาวบ้านมายี่สิบกว่าปี ความจริงตั้งแต่ปู่ย่าตายายผมถึงพ่อแม่ผมก็มีคนรู้จัก ถึงแม้ว่าจะไม่กว้างขวางใหญ่โต แต่ว่าสายพ่อและสายแม่ผมก็เป็นคนในพื้นที่ ทวดผมเป็นกำนันสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชด้วยซ้ำไป ความผูกพันที่ประชาชนมีต่อครอบครัวผมก็ค่อนข้างมีพอสมควร ส่วนตัวผมเองที่ได้หาเสียงกับเขามาอย่างถึงลูกถึงคนมาเป็นระยะเวลาถึงยี่สิบกว่าปีถ้าคนแก่จะเรียกผมว่าลูก น้องก็จะเรียกว่าพี่หรือถ้าเด็ก ๆ เขาจะเรียกนายชวน ความผูกพันก็ต่อเนื่องมา เวลาเลือกตั้งก็ได้คะแนนเสียงอาจจะไม่มากเป็นแสนเสียงในประเทศไทย แต่ว่าถ้าวัดด้วยมาใช้สิทธินี้ผมได้สูงสุด เช่นบางครั้งได้ถึงร้อยละ 85 ซึ่งนับว่าสูงพอสมควร...ที่ชาวบ้านรู้สึกอย่างนั้นอาจจะเป็นเพราะว่าผมได้สร้างแนวทางเอาไว้ ไม่เลี้ยงเหล้า ไม่แจกของ กว่าเขาจะเข้าใจเราไม่เท่าเราว่าซีเหี้ยม ต้องใช้เวลานาน แต่เมื่อเขาเข้าใจแล้วนี่ทำให้เขาพอใจ ประกอบกับว่าถึงผมจะมาทำงานการเมืองแต่ท้องถิ่นผมไม่เคยทิ้ง อะไรที่สามารถช่วยพัฒนาบ้านเมืองได้ผมก็จะทำ...”²⁸ ซึ่งจากประเด็นเหล่านี้เองทำให้ชวน หลีกภัย จึงได้รับการสนับสนุนจากชาวจังหวัดตรังมาโดยตลอด โดยเฉพาะความสามารถในการดึงสมาชิกร่วมทีมเข้ามาด้วย ยกเว้นในปี 2522 เท่านั้นเองที่ชวนเข้ามาเพียงคนเดียวนอกนั้นอีกสองคนเป็นของพรรคกิจสังคม แต่หลังจากนั้นเขาก็ได้นำพรรคประชาธิปัตย์เข้ามาทั้งทีมได้ตลอด ดังแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

²⁷ ชาติชาย เป็นบำรุง และ ชำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, บันทึกการเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บริษัทประชุมช่าง จำกัด, 2530), หน้า 893.

²⁸ เรืองศักดิ์ กำร, ชีวประวัติ ชวน หลีกภัย จากสามัญชนสู่นายกรัฐมนตรีคนที่ 20, หน้า 54.

ตาราง 4.4 รายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตรัง ปี 2518-2529²⁹

ปี พ.ศ.	ชื่อผู้ลงสมัคร	คะแนน
2518	นายชวน หลีกภัย (ประชาธิปัตย์)	48,829
	นายประกิจ รัตตมณี	31,121
2519	นายชวน หลีกภัย (ประชาธิปัตย์)	47,500
	นายเสวีรุแสง ณ นคร	43,680
	นายประกิจ รัตตมณี	38,112
2522	นายชวน หลีกภัย (ประชาธิปัตย์)	36,866
	นายพร ศรีไตรรัตน์ (กิจสังคม)	36,018
	นายนคร ชาลปติ (กิจสังคม)	32,582
2526	นายชวน หลีกภัย (ประชาธิปัตย์)	89,205
	นายวิเชียร คันฉ่อง	73,197
	นายประกิจ รัตตมณี	57,913
2529	นายชวน หลีกภัย (ประชาธิปัตย์)	98,867
	ว่าที่ ร.อ.น.พ.สุกิจ กัทโธปกรณ์	72,769
	นายวิเชียร คันฉ่อง	72,167

3.2 ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

การสนับสนุนของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครในการเลือกตั้งแต่ละครั้งนั้น จะไม่สามารถวัดระดับการยอมรับได้เลยว่าประชาชนให้การสนับสนุนนายกรัฐมนตรีคนใด แต่สิ่งที่จะเป็นตัววัดการยอมรับผู้นำที่จะขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยเฉพาะในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 นั้นสามารถวิเคราะห์จากปัจจัยต่างๆ ได้ดังนี้

1. การให้การสนับสนุนพรรคการเมือง

หลังจากที่ชวน หลีกภัย ได้รับตำแหน่งหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2534 หลังจากนั้นการเมืองไทยก็มีการเลือกตั้งอีก 2 ครั้งก่อนที่ชวน จะขึ้นตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสมัยแรก คือการเลือกตั้งวันที่ 22 มีนาคม 2535 และการเลือกตั้งวันที่ 13 กันยายน 2535 ผลการเลือกตั้งแสดงในตารางดังนี้

²⁹ ชาติชาย เย็นบำรุง และ ชำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, บันทึกการเมืองไทย, หน้า

ตาราง 4.5 พรรคที่ได้รับเลือกตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร

วันที่	เขตเลือกตั้ง												รวม
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
22 มี.ค	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
13 กย	-	1	-	3	-	3	-	2	-	-	-	-	9

ซึ่งจากผลการเลือกตั้งปรากฏว่าประชาชนได้ให้การสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์ภายใต้การนำของชวน หลีกภัยมากขึ้น ซึ่งเพิ่มจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คนเป็น 9 คน และถึงแม้ว่าเมื่อเปรียบเทียบกับพรรคพลังธรรมแล้วจะมีน้อยกว่ามากก็ตาม(พลังธรรมได้ 23 เสียง ประชากรไทย 2 เสียง และมวสชน 1 เสียง ในการเลือกตั้งวันที่ 13 กันยายน 2535) แต่ก็นับว่าเป็นความสำเร็จของพรรคประชาธิปัตย์ที่สามารถเพิ่มที่นั่งในเขตกรุงเทพมหานครได้

3.3 การให้การสนับสนุนของกลุ่มนักธุรกิจ

สมบัติ จันทรวงศ์³⁰ ได้ศึกษาในเรื่องนักธุรกิจกับการเมืองไว้ว่า นักธุรกิจในปัจจุบันนี้ได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น ซึ่งอาจจะมีการลงสมัครรับเลือกตั้งด้วยตนเอง หรือไม่ก็ส่งญาติพี่น้องของตนลงสมัครเพื่อพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ทางการค้าของตนเอง จึงพบว่าจำนวนนักธุรกิจในสภาผู้แทนราษฎรมีสัดส่วนสูงขึ้นเรื่อยๆว่ากลุ่มอื่นทั้งหมด เช่น ในปี พ.ศ.2519 มี ส.ส.ที่มาจากนักธุรกิจเพียง 29.4% แต่ในปี พ.ศ.2522 เพิ่มขึ้นเป็น 37% , 2526 = 37.9%, 2529 = 38.6%, 2531 = 36.97% (ลดลงจริงแต่ถ้าเปรียบเทียบกับปีนั้นกับกลุ่มอื่นก็เป็นสัดส่วนที่สูงสุด) และ 2535 = 45.55% ซึ่งมีนักธุรกิจระดับชาติผู้หนึ่งเปิดเผยว่า "ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งใหม่...เงินที่จะต้องถูกเรียไ้ไปช่วยเหลือนักการเมืองเป็นการส่วนตัวไปจนถึงระดับพรรคไม่ว่าจะเป็นพ่อค้าในกรุงเทพฯ หรือในต่างจังหวัด ต่างโดนกันหมด จะว่าไปแล้วก็เหมือนกับการเสี้ยมลงทุน ใครไม่มีก็ต้องพยายามไปหามาให้เขาให้ได้ เพราะถ้านักการเมืองพรรคที่เราให้ความช่วยเหลือเขาไปได้รับเลือกตั้งเข้าสภา เราก็จะได้ฟังพาเขาได้บ้างหรือไม่ก็จะได้ไม่ผิดใจกัน..."

ดังนั้นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการคงอยู่ของพรรคก็คือ เงินอุดหนุนพรรค เพราะเงินเหล่านี้พรรคจะต้องนำมาใช้จ่ายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการรณรงค์การหาเสียง, การช่วยเหลือทางสังคม ฯลฯ ดังนั้นพรรคจึงจำเป็นที่จะต้องมีความทางการเงิน และผู้ที่จะเป็นฐานทางการเงินได้ดีที่สุดก็คือกลุ่มของนักธุรกิจในพรรคประชาธิปัตย์นั้นก่อนการเลือกตั้ง 13 กันยายน 2535 (หลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬแล้ว) กลุ่มธุรกิจที่ให้การสนับสนุนเด่นชัดกลุ่มหนึ่งที่สำคัญก็คือ กลุ่ม

³⁰ สมบัติ จันทรวงศ์, เลือกตั้งวิกฤต : ปัญหาและทางออก (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คณโพน, 2536), หน้า 169-170.

บีเอ็มเอส³¹ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ชอบแนวทางสายกลางที่ไม่ชอบนิยมนิยามความรุนแรงเพื่อให้ธุรกิจได้ดำเนินไปอย่างราบเรียบ และตระกูลธุรกิจที่สำคัญที่ทำให้การสนับสนุนก็คือตระกูลเตชะไพบูลย์³² ซึ่งเป็นกระเป๋ายักษ์ใหญ่ที่สำคัญของพรรค เพราะคนในตระกูลก็เป็น ส.ส.พรรคประชาธิปัตย์ เช่น ชาลิต-พรเทพ เตชะไพบูลย์ (ลูกชายของเจ้าสัว สุเมธ เตชะไพบูลย์) หรือตระกูลพร้อมพันธ์ุ ซึ่ง นินพันธ์ุ พร้อมพันธ์ุก็เป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญของพรรค ฯลฯ กลุ่มธุรกิจเหล่านี้จึงเป็นอีกกลุ่มที่มีบทบาทที่สำคัญในการนำพรรคประชาธิปัตย์ก้าวไปสู่จุดหมายปลายทางได้สำเร็จ

3.4 กลุ่มอื่นๆ ได้แก่บรรดาพวกสื่อมวลชน นักวิชาการ ต่างๆที่ได้เสนอข่าวและความคิดเห็นไปในทางบวกกับพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งเป็นพรรคหนึ่งในฐานะกลุ่มของพรรคเทพในขณะนั้น ประกอบกับการชูชวอนเป็นนายกรัฐมนตรีผ่านสื่อมวลชนต่างๆทำให้พรรคได้รับฐานเสียงจากประชาชนเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ

4. ฐานอำนาจการสนับสนุนจากทหาร

การที่ทหารเข้ามาใช้อิทธิพลทางการเมืองนับได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ปกติของวิถีทางการเมืองในทุกๆระบบการปกครอง แม้แต่ในสังคมตะวันตกเอง ทหารก็สามารถใช้อิทธิพลผลักดันให้รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งประกาศใช้นโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายทหารได้ แต่ในประเทศกำลังพัฒนาโดยส่วนใหญ่แล้ว บทบาทของทหารจะแสดงออกในรูปของการเข้ามามีส่วนร่วมและแทรกแซงทางการเมืองไปจนถึงการเข้าควบคุมกลไกของรัฐบาลโดยตรง การเข้าแทรกแซงนั้นแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ การเข้าแทรกแซงทางตรง ซึ่งมักจะเป็นการยับยั้งนโยบายสำคัญๆ บางอย่างของรัฐบาลหรือต่อต้านนักการเมืองคนหนึ่งคนใดโดยเฉพาะ ส่วนการแทรกแซงของทหารในทางการเมืองโดยทางอ้อมนั้น จะเป็นไปในรูปของการบีบบังคับให้นักการเมืองหรือข้าราชการในการดำเนินงาน³³ แต่ในภาวะการณ์ปัจจุบันนี้โดยเฉพาะเมื่อวิเคราะห์ทหารกับการเมืองในสังคมไทยแล้วจะพบว่าไม่เพียงแต่ทหารจะแทรกแซงเพียงอย่างเดียวไม่ แต่ทหารบางกลุ่มยังให้การสนับสนุนกับนักการเมือง หรือถือได้ว่าเป็นผู้อยู่เบื้องหลังกลุ่มทางการเมืองต่างๆ เพราะทหารนั้นถือได้ว่าเป็นองค์กรที่สำคัญของประเทศ เป็นอาชีพที่มีเกียรติยศ ศักดิ์ศรี และถือได้ว่าเป็นกลุ่มผู้ปกครองที่เก่าแก่ของสังคมไทยมาช้านาน และ จากทฤษฎีแนวความคิดในเรื่องทหารกับการเมืองดังที่ได้กล่าวมาในบทที่ 2 แล้วนั้นประเด็นหนึ่งที่สำคัญในส่วนของทหาร

³¹ ข่าวพิเศษ, 15 (10-16 กรกฎาคม 2535) : 5.

³² "สาม "ซ" กับ "จ" ซึ่งดำ ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 39 7 (19-25 กรกฎาคม 2535) : 11.

³³ อรุณา อรุณรัตน์มิโชติ, "ทหารกับการกำหนดนโยบายของรัฐ : ศึกษาเฉพาะกรณีการตราพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ.2534," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 21.

กับการเมืองก็คือ ทหารอาจจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองเอง หรือแม้แต่การให้การสนับสนุนทางการเมือง อย่างเช่นในกรณีของพรรคประชาธิปัตย์นั้น จะพบว่าผู้ที่มีบทบาทที่สำคัญในการทำให้ทหารให้การสนับสนุนกับพรรคประชาธิปัตย์ และชวน หลีกภัย มาโดยตลอดก็คือ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งจากการวิเคราะห์นั้นมีเหตุผลที่สำคัญดังนี้

1. พรรคประชาธิปัตย์นั้นเคยเป็นพรรคที่ให้การสนับสนุนพลเอกเปรมฯ ในการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี คือในหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เป็นต้นมา พรรคประชาธิปัตย์ได้ประกอบตัวเองแต่ละก้าวด้วยความพยายาม โดยร่วมมือกับนายทหารกลุ่มก้าวหน้า หรือกลุ่มปีกซ้าย จนกระทั่งในที่สุดได้เป็นพันธมิตรที่แนบแน่นกับรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีพร้อมๆกับการเป็นผู้บัญชาการทหารบก พรรคประชาธิปัตย์ประกอบเสถียรภาพของรัฐบาลกึ่งประชาธิปไตยเป็นระยะเวลายาวนานถึง 8 ปีจนกระทั่งได้เป็นกำลังหลักในการสนับสนุนที่สำคัญแก่รัฐบาล³⁴ ไม่เพียงเท่านั้นการได้ร่วมรัฐบาลกับพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ทำให้ภาพของพรรคประชาธิปัตย์ที่เครียดแค้นต่อทหารได้บรรเทาลงได้บ้าง เพราะจากประสบการณ์ของพรรคประชาธิปัตย์ในอดีตนั้นจะพบว่าเมื่อครั้งที่คณะรัฐประหาร 2490 เชิญนายควง อภัยวงศ์ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ได้ไม่นานก็ถูกปลดลงนั้น ทำให้ภาพนั้นยังคงฝังตรึงอยู่กับประชาธิปัตย์มาโดยตลอด แต่หลังจากได้ร่วมกับรัฐบาลพลเอกเปรมฯแล้วความฝังใจที่มีต่อทหารก็ได้เริ่มลดลง แม้ว่าการวิพากษ์วิจารณ์ทหารในเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 นั้นจะประทุขึ้นแต่พรรคประชาธิปัตย์ก็ไม่ได้อภิปรายโจมตี "สถาบันกองทัพ" เลย แต่เป็นการวิพากษ์ต่อนายทหารบางคนเท่านั้นที่มาเล่นการเมือง³⁵ ซึ่งจากการได้เคยร่วมทำงานกับพลเอกเปรมประกอบกับหลักการประนีประนอมของ ชวน หลีกภัย ทำให้กลุ่มของทหารได้เริ่มให้ความไว้วางใจกับพรรคประชาธิปัตย์พอสมควร

2. ในช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬนั้น พลเอกเปรมฯ เป็นผู้ที่มียุทธศาสตร์สำคัญในการไปสู่การยุติเหตุการณ์อันเลวร้ายทางการเมือง ซึ่งส่วนหนึ่งก็เกิดขึ้นจากการประสานงานของชวน หลีกภัยที่ได้แจ้งไปยังพลเอกเปรมฯ ในฐานะองคมนตรีเพื่อให้ช่วยกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อให้ยุติเหตุการณ์ต่างๆ³⁶ จนทำให้สื่อมวลชนมองว่า พลเอกเปรมฯ ก็คือบุคคลสำคัญที่อยู่เบื้องหลังในการจัดตั้งรัฐบาลของชวน หลีกภัย ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นเสมือนที่

³⁴ "บทบาทของชวน และพรรคประชาธิปัตย์," ข่าวพิเศษ 15(18-24 กันยายน 2535) : 14.

³⁵ "ปชป. ดับเครื่องชน รสช. กลยุทธ์ทางการเมืองของนายกรัฐมนตรีคนที่ 20 นามว่าชวน หลีกภัย," มติชนสุดสัปดาห์ 12(21 กุมภาพันธ์ 2535) : 8-9.

³⁶ เรียงศักดิ์ กำธร, ชีวประวัติชวน หลีกภัย : จากสามัญชนสู่นายกรัฐมนตรีคนที่ 20, 34-41.

เลี้ยงของชนที่มีบทบาทสำคัญในการบีบให้ พลเอกสุจินดา คราประยูรลาออกจากตำแหน่งเมื่อเกิดเหตุการณ์นองเลือดพฤษภาคม 2535³⁷ เพราะความสัมพันธ์ระหว่างพลเอกเปรมกับกลุ่ม ส.ส.ภาคใต้ของพรรคประชาธิปัตย์นั้นมีความช้านานแล้วตั้งได้กล่าวมาแต่ต้น ซึ่งความสัมพันธ์เหล่านี้ทำให้บทบาทของพรรคประชาธิปัตย์สูงเด่นขึ้น การดำเนินการทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์จึงมีความได้เปรียบพรรคการเมืองอื่น ๆ ที่สามารถเข้าสู่ศูนย์กลางแห่งอำนาจได้อย่างใกล้ชิดและรวดเร็วมาโดยตลอด³⁸

3. หลังจากชน หลีกภัยได้รับการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว พลเอกเปรมเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการวางตำแหน่งทางการเมือง โดยเฉพาะในตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมที่พรรคประชาธิปัตย์ได้ขอสงวนสิทธิ์ให้กับคนกลาง นั่นคือการดึงเอา พลเอกวิจิตร สุขมาก มาดำรงตำแหน่งนี้ เพราะเคยเป็นทหารคนสนิทของพลเอกเปรมฯ มาก่อน³⁹ การสงวนสิทธิ์ให้กับคนกลางซึ่งเป็นกลุ่มของทหารนี้ทำให้ทหารให้การสนับสนุนมากกว่าที่พรรคประชาธิปัตย์จะเอาตำแหน่งนี้ไว้เอง ดังที่พลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ เคยกล่าวไว้ว่าต้องการตำแหน่งดังกล่าว

ส่วนในแง่ของกลุ่มทหารต่าง ๆ นั้นจะพบว่าหลังจากที่ชน ขึ้นดำรงตำแหน่งแล้ว กลุ่มทหารได้พยายามสร้างความเป็นทหารอาชีพให้กับตนเองมากขึ้น โดยจะให้การสนับสนุนรัฐบาลและไม่เข้าไปก้าวก่ายงานทางการเมือง ซึ่งจากการสัมภาษณ์นายทหารต่าง ๆ ที่ให้กับสื่อมวลชนสรุปได้ดังนี้⁴⁰

-พล.อ.บรรจบ บุณนาท สัมภาษณ์ในหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ วันที่ 27 มิถุนายน 2535 ว่า "ทหารคือทหาร เราต้องรักษาบทบาทของเราไว้ บทบาททางการเมืองเราต้องลดลงตามลำดับ และต้องแยกออกมาโดยเด็ดขาด"

-พล.อ.อ.กัณฑ์ พิมาณทิพย์ สัมภาษณ์ในหนังสือพิมพ์แนวหน้า 2 สิงหาคม 2535 ว่า "ขอยืนยันว่าจะดึงทหารกลับมาเป็นทหารอาชีพให้มากที่สุด...ไม่ให้เป็นการเมืองหรือทหารธุรกิจ" และในไทยรัฐฉบับวันที่ 5 สิงหาคม 2535 ว่า "เราก็คงจะยึดมั่นในเรื่องของทหารอาชีพก็จะแสดงให้ทุกคนได้ทราบว่า คือ ดึงทหารให้เข้ามาอยู่ในกรมกองไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับงานการเมือง ด้านการเมืองเป็นเรื่องการเมือง ที่เราให้ความสนับสนุนในเรื่องของประชาธิปไตย ซึ่งจะสนับสนุนทุกอย่างแต่ทหารจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว"

³⁷ "น่านาทรคนนะ," มติชนสุดสัปดาห์ 12(2 ตุลาคม 2535) : 79.

³⁸ นิโรจน์ ขอดองประเสริฐ, "ฝึกฝ่ายทางการเมือง : ศึกษากรณีการแบ่งแยกฝักฝ่ายภายในพรรคประชาธิปัตย์," หน้า 75.

³⁹ จริญญา พงษ์จัน, "ลึกลับไม่ลับ," มติชนสุดสัปดาห์ 12(2 ตุลาคม 2535) : 6.

⁴⁰ "ทหารอาชีพพบทสรุปจากความเป็นจริงทางการเมืองการทหารระหว่างปี 2490-2535," มติชนสุดสัปดาห์ 12(16 ตุลาคม 2535) : 16.

-พล.อ.วิมล วงศ์วานิช กล่าวในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 3 สิงหาคม 2535 ว่า "เมื่อผมเป็น ผบ.ทบ.ผมคิดว่าเราจะแยกสถาบันทหารออกจากการเมืองคือไม่เข้าไปก้าวค่าย... เราจะใช้สิทธิและหน้าที่ของทหารในฐานะประชาชนคนหนึ่งเท่านั้น จะไม่ใช้ความเป็นปีกแผ่นในรูปของการจัดกลุ่มเข้าไปเกี่ยวข้องกับทางการเมือง"

-พล.อ.อ.วรนาถ อภิจარი ผู้บัญชาการทหารสูงสุด กล่าวในหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 5 สิงหาคม 2535 ว่า "ทหารอาชีพเขาไม่ปฏิบัติกันหรอก จะไม่มีการทำเหมือนปากว่าตาขยิบ เราจะไม่ยุ่งในเรื่องการจัดตั้งรัฐบาล"

จะเห็นได้ว่าหลังจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬเป็นต้นมานั้นได้ทำให้ทหารได้เกิดความเข้าใจในเรื่องของการเมืองมากขึ้นว่า การเมืองนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องที่แตะต้องได้ง่ายอีกต่อไปเหมือนเช่นในอดีต เพราะการส่งผ่านทางความคิดของบรรดานักวิชาการและสื่อมวลชนต่างๆ นั้นทำให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลกันอย่างทั่วถึง บวกกับความรู้อันเพิ่มมากขึ้นของประชาชน สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นอุปสรรคต่อทหารที่จะฝ่าทะลุเข้าไปในกระแสของประชาธิปไตยได้อย่างง่ายดายเหมือนก่อน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นผลดีต่อรัฐบาลของชน หลีกภัยด้วยซ้ำที่ไม่ต้องคอยระแวงว่าทหารจะเข้ามาปฏิบัติซ้ำอีกได้ ครอบงำที่ประชาชนยังให้การสนับสนุน และสัจจะของผู้บังคับบัญชาการทหารต่างๆ ที่ได้ให้ไว้ รัฐบาลก็จะดำเนินการไปได้อย่างมีเสถียรภาพ ซึ่งประเด็นในเรื่องทหารกับการเมืองนั้น ชาวเองก็ได้ให้ทัศนะไว้ว่า⁴¹ "...ความจริงผมถือกองทัพเหมือนส่วนราชการส่วนหนึ่ง เหมือนกับกระทรวงอื่นๆ ทั้งหลาย มีความสำคัญตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เราถือว่ากองทัพหรือทหารคือกลไก มือไม้ของรัฐบาลในงานด้านนั้นๆ...ก็อาจจะโชคดีที่ในช่วงนี้ บรรดาผู้นำเหล่าทัพทั้งหลายเป็นผู้ที่พอใจในวิถีทางประชาธิปไตย ใฝ่ในทางประชาธิปไตย ปัญหาระหว่างรัฐบาลกับกองทัพ โดยส่วนตัวที่สัมผัสกับบรรดาท่านเหล่านี้ก็ไม่มีปัญหา ปัญหาน้อยมาก ในเรื่องความคิดความอ่าน ว่าใครคิดอะไรอย่างไร แต่รัฐบาลถือแนวทางที่ปฏิบัติกับทหารเหมือนกับเราที่ปฏิบัติกับหน่วยราชการ แม้กระทั่งการจัดงบประมาณ อะไรที่ตัดไม่ได้เราก็ตัด อย่างที่ผมเรียนในสภา ขบวนการลับ พุดกันตรงนโยบายของรัฐบาลนี้อยากจะขอลดงบประมาณลับ รัฐมนตรีกลาโหมก็รับนโยบายนี้ไปเจรจา ความร่วมมืออยู่ในเกณฑ์ใช้ได้"

อีกประเด็นหนึ่งที่ทหารให้การสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์หลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬก็คือ พรรคนี้เป็นเสมือนทางเลือกของกองทัพซึ่งอยู่ในความสับสนและความลังเลระหว่างการเป็นทหารอาชีพกับการเกาะเกี่ยวผูกพันทางการเมือง สังเกตได้จากพรรคประชาธิปัตย์สามารถสร้างความชอบธรรมทางการเมืองและนำมาสร้างความยึดหยุ่นให้กับทหารในกองทัพได้มากพอสมควร ในอดีตนั้นพรรคประชาธิปัตย์เคยได้รับการยอมรับในลักษณะเดียวกันต่อวงการทหาร หลัง 14 ตุลาคม 2516 คือได้รับการยอมรับจากนายทหารกลุ่ม พล.อ.กฤษณ์ สีวะรา ในขณะที่พรรคพลังใหม่ พรรคสังคมนิยมฯ ได้รับการปฏิเสธอย่างสิ้นเชิงจากทหาร พรรคประชาธิปัตย์เป็นทาง

⁴¹ "นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี," สยามรัฐ (3 มกราคม 2536) : 1,2,16.

เลือกสายกลางของทหารในภาวะที่ไม่มีทางเลือกอื่น ในอดีตที่ผ่านมาประชาธิปไตยจัดความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับรัฐบาลด้วยบุคคลในแนวทางเหล่านี้คือ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม, นิธิพัฒน์ ซาลีจันทร์ เป็นเลขาธิการ รมว.กลาโหม, พล.อ.ทวิช เสนีย์วงศ์ เป็นรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม ...⁴² ซึ่งแนวทางที่ยึดถือมาของพรรคประชาธิปไตยจึงสวนทางกับพรรคการเมืองแนวก้าวหน้าอย่างพรรคพลังธรรมในการเลือกตั้ง 13 กันยายน 2535 โดยสิ้นเชิงที่พยายามเสนอแนวนโยบายการปฏิรูปทางทหารอย่างเด่นชัด ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางทหาร งบประมาณ พระราชบัญญัติและกฎระเบียบทางการทหาร สิ่งเหล่านี้เื่องที่ทำให้กองทัพมีทัศนคติว่า หากต้องให้เลือกกระหว่าง 2 พรรค ก็ควรเลือกประชาธิปไตยมากกว่าพลังธรรม⁴³ ซึ่งจากประเด็นทั้งหมดที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่าฐานกำลังการสนับสนุนจากฝ่ายทหารนั้นก็ เป็นประเด็นหนึ่งที่น่าไปสู่อำนาจทางการเมืองของพรรคประชาธิปไตยและชวน หลีกภัยได้

5. การให้การสนับสนุนจากประเทศสหรัฐอเมริกา

ในช่วงที่ระบอบประชาธิปไตยได้ก่อตัวขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น สหรัฐได้พยายามขยายแนวความคิดและให้การสนับสนุนอย่างแข็งขันต่อประเทศทั่วโลกที่มีรัฐบาลที่มาจากประชาชน หรือเป็นรัฐบาลที่เกิดขึ้นโดยประชาชนอย่างแท้จริงตามรูปแบบของประชาธิปไตย ตะวันตก โดยก่อนการเลือกตั้ง 13 กันยายน 2535 นั้น ทางด้านการเมืองของสหรัฐก็ได้สร้างความสำเร็จกับการประชุมสุดยอดระหว่างประธานาธิบดีจอร์จ บุช(George Bush)แห่งสหรัฐอเมริกา กับประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซิน(Boris Yeltsin) แห่งประเทศรัสเซีย ที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี ในเรื่องเกี่ยวกับการลดอาวุธและการสร้างความมั่นคง โดยทั้งสองประเทศได้สร้างกรอบความสัมพันธ์ในเรื่องนี้ คือ⁴⁴

1. ในด้านการเมืองนั้น จะเน้นการสนับสนุนระบอบประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของชนกลุ่มน้อย
2. ด้านการทหาร จะเน้นความสำคัญของทหาร ให้แก้ไขข้อขัดแย้งโดยสันติวิธี ย้ำการเคารพบูรณภาพแห่งดินแดน...
3. ด้านเศรษฐกิจ โดยประเทศสหรัฐจะให้การสนับสนุนด้านเศรษฐกิจแก่ประเทศรัสเซีย

⁴² "บทบาทของชวน และพรรคประชาธิปไตย," ข่าวพิเศษ 15(18-24 กันยายน 2535) : 14.

⁴³ "ประชาธิปไตย สุขุมเป็นกลางและเชี่ยวชาญลาภดิน," ข่าวพิเศษ 15(24-30 กรกฎาคม 2535) : 30.

⁴⁴ "สยามจดหมายเหตุ บันทึกข่าวสารและเหตุการณ์," 17(24-30 กรกฎาคม 2535) : 839.

ซึ่งจากประเด็นนี้ถือได้ว่าเป็นความสำเร็จที่สำคัญกับความพยายามของสหรัฐฯเพื่อการเผยแพร่ลัทธิประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นทั่วโลก และการทำให้ประเทศรัสเซียเอนเอียงมาในแนวทางของตนได้นั้น จึงเป็นความสำเร็จของสหรัฐฯที่ยิ่งใหญ่ ดังนั้นจึงเป็นที่แน่นอนว่ารัฐบาลของประเทศต่างๆไม่ว่าจะเป็นประเทศใดก็ตามที่ขึ้นมาตามวิถีทางของประชาธิปไตยนั้น สหรัฐย่อมที่จะให้การสนับสนุนหมดทุกประเทศ ยกเว้นรัฐบาลที่เกิดขึ้นมาจากการปฏิวัติรัฐประหาร สิ่งเหล่านี้ได้กลายมาเป็นนโยบายของต่างประเทศรวมทั้งประเทศสหรัฐฯที่จะไม่ให้การรับรองหรือสนับสนุนรัฐบาลที่มาจากปฏิวัติ รัฐประหาร ตามกฎหมายระหว่างประเทศ เช่นในกรณีของประเทศไทยในช่วงที่ รสช.ทำการรัฐประหารรัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ และจัดตั้งรัฐบาลรักษาการ โดยให้นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรีนั้น ทางประเทศต่างๆส่วนใหญ่จะไม่ให้การรับรองกับรัฐบาลชุดนี้ของไทย (ประเทศที่ให้การรับรองรัฐบาลไทยในขณะนั้นมีเพียงประเทศพม่ากับประเทศจีนเท่านั้น) เหตุที่ประเทศต่างๆไม่ให้การรับรองก็เพราะต่างประเทศถือว่า การทำรัฐประหารในครั้งนั้นไม่สมเหตุสมผล⁴⁵ ซึ่งการไม่ให้การรับรองรัฐบาลในครั้งนั้นก่อให้เกิดผลคือ

1. กิจกรรมทั้งภายในและภายนอกไม่สมบูรณ์ในสายตาของชาวต่างประเทศ เช่นในเวลาเดินทางไปยังรัฐต่างประเทศ สิทธิต่างๆก็จะไม่เอื้ออำนวยให้

2. รัฐที่ไม่ให้การรับรองจะทำการตัดความสัมพันธ์ เช่น สมัยนายอานันท์ ปันยารชุน ทางสหรัฐฯได้งดพันธกรณีที่จะให้ความช่วยเหลือ โดยให้ระงับสนธิสัญญาต่างๆไว้ก่อนจนกว่าไทยจะมีรัฐบาลที่สหรัฐฯให้การรับรอง ถึงจะดำเนินการตามสนธิสัญญาต่างๆต่อไปได้

3. สิทธิในทางศาสนาจะถูกปฏิเสธ ไม่สามารถใช้สิทธิในทางศาสนาอย่างรัฐต่างประเทศได้ และสิทธิทางทรัพย์สินของรัฐของตนเองที่อยู่ในต่างประเทศก็จะถูกยึดไว้ชั่วคราว จะไม่มีการส่งมอบจนกว่ารัฐบาลจะได้รับการรับรอง

หลังจากเหตุการณ์ในช่วงนั้นเป็นต้นมา ทำให้เห็นว่าประเทศต่างๆโดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีอิทธิพลเหนือประเทศไทยเป็นอย่างมาก ทำให้มองเห็นความแตกต่างของรัฐบาลที่ได้อำนาจมาโดยชอบธรรมกับการได้อำนาจมาอย่างไม่ชอบธรรมอย่างเห็นได้ชัด โดยบุคคลสำคัญของสหรัฐฯได้ออกมาให้ทัศนะต่าง ๆ นานาในเหตุการณ์ช่วงนั้น เช่น นางมารกาเร็ต ทัดไวเลอร์ โฆษกกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ กล่าวในช่วงที่ รสช.ครองอำนาจว่า "ภายใต้สภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในขณะนี้ สหรัฐยังจะมีความสัมพันธ์อันปกติกับรัฐบาลไทยไม่ได้"⁴⁶

⁴⁵ คำบรรยายรายชั่วโง่งวิชา กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง(LW 403) ของมหาวิทยาลัยรามคำแหงภาคเรียนที่ 2/2540 ครั้งที่ 5 บรรยายวันที่ 22 ธันวาคม 2540, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศูนย์แนะแนวกฎหมายนิติศาสตร์(ลุงชาวดำ), 2540), หน้า 15-16.

⁴⁶ "อังกฤษ/อเมริกาอึดอึ้งป่วนกรณีเมืองไทย," สยามรัฐ (22 พฤษภาคม 2535) : 2.

“สหรัฐจึงเห็นสมควรระงับการช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจและการทหารเอาไว้ก่อน นอกจากนี้ยังระงับโครงการข้อมอบ คอบร้าโกลด์ที่จัดขึ้นเป็นประจำด้วย”⁴⁷

ไม่เพียงแต่รัฐบาลรักษาการณ์ของนายอานันท์ ชะเท่านั้น แม้แต่การเลือกตั้งของไทย วันที่ 22 มีนาคม 2535 ในเวลาต่อมาที่ปรากฏผลว่าพรรคสามัคคีธรรมชนะการเลือกตั้ง แต่นายณรงค์ วงศ์วรรณ หัวหน้าพรรคก็ไม่สามารถเป็นนายกรัฐมนตรีได้ เนื่องจากรายชื่อได้ไปขึ้นอยู่ในบัญชีดำของสหรัฐฯ ในข้อหาค้ายาเสพติด เพราะฉะนั้นจะพบว่าการเมืองไทยหลังจากที่เกิดเหตุการณ์การทำรัฐประหารของ คณะ รสช.เป็นต้นมานั้นสหรัฐฯไม่เคยให้การสนับสนุนกับรัฐบาลที่ผ่านมาอย่างเป็นทางการเลยเพราะสหรัฐมองว่าคณะรัฐบาลในช่วงนั้นล้วนแต่เป็นการสืบทอดของอำนาจ รสช.ทั้งสิ้น

จนกระทั่งเข้าสู่การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นตามระบอบประชาธิปไตยอีกครั้ง และผลการเลือกตั้งที่เกิดจากการต่อสู้กับฝ่ายเผด็จการทางทหารมาโดยตลอดของพรรคการเมืองที่เรียกว่าพรรคเทพอย่างพรรคประชาธิปัตย์จนได้รับชัยชนะในการจัดตั้งรัฐบาลครั้งนั้น สิ่งที่ปรากฏในทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศก็คือ การได้รับการสนับสนุนจากประเทศสหรัฐอเมริกาอีกครั้งหนึ่งหลังจากที่งดการให้การสนับสนุนมา โดยเจ้าหน้าที่สหรัฐกล่าวว่า สหรัฐจะผลักดันให้ความสัมพันธ์กับไทยคืนสู่ระดับปกติ ส่วนเรื่องการช่วยเหลือที่ถูกตัดหลังการรัฐประหารโดยสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ(รสช.)เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ก็จะได้รับการรื้อฟื้นใหม่โดยเร็วที่สุดเท่าที่สหรัฐจะทำได้...⁴⁸ และหลังจากการจัดตั้งรัฐบาลของชวน หลีกภัยเสร็จสิ้นแล้ว รัฐบาลชุดนี้จึงได้รับการสนับสนุนจากผู้นำ, กลุ่มนักธุรกิจและสื่อมวลชนของประเทศต่างๆอย่างมากมาย ซึ่งสรุปได้ดังนี้⁴⁹

1. ทรรศนะของผู้นำทางการเมือง นักวิชาการภาคธุรกิจเอกชนและสื่อมวลชนจากแคนาดา อิตาลี อิสราเอล มอลตา ญี่ปุ่นและสิงคโปร์ ต่างแสดงความยินดีและมีทรรศนะในเชิงบวกต่อทิศทางการพัฒนาการทางการเมืองของไทยภายใต้รัฐบาลที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชน ซึ่งเป็นไปตามครรลองของระบอบประชาธิปไตยว่า เป็นการสร้างภาพพจน์ที่ดีทางการเมือง เสริมสร้างความเชื่อมั่นทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่นักลงทุนชาวต่างประเทศ
2. สื่อมวลชนต่าง ๆ ยังได้นำเสนอเกี่ยวกับรายชื่อของรัฐมนตรีที่ได้ร่วมในรัฐบาลชุดใหม่ นี้ ที่สำคัญได้แก่รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังรวม 3 ตำแหน่งที่มาจากบุคคลภายนอกผู้เป็นนักการธนาคารที่มีชื่อเสียง ซึ่งส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีว่า เพื่อช่วยกำกับดูแลงานด้านเศรษฐกิจและการคลังเพื่อให้สอดคล้องและเป็นการสานต่อนโยบายเศรษฐกิจแบบ

⁴⁷ “วูบหนึ่งในเมืองไทย,” สยามรัฐ (22 พฤษภาคม 2535) : 2.

⁴⁸ “สหรัฐฟื้นสัมพันธ์ไทยแต่ยังไม่มั่นใจกองทัพ,” สยามรัฐ (4 ตุลาคม 2535) : 16.

⁴⁹ วิเทศบัณฑิต, “ชวนกับพรรคคนจากต่างประเทศ,” มติชน (8 พฤศจิกายน 2535) :

เสรีที่เคยดำเนินมาแล้ว การแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดนี้ได้รับการมองว่ามีการคัดเลือกบุคคลได้เหมาะสม เป็นการเพิ่มความมั่นใจให้แก่เสถียรภาพของรัฐบาล

3. รัฐบาลออสเตรเลียได้มีปฏิกริยาในทางบวกอย่างเห็นได้ชัดต่อการจัดตั้งคณะรัฐบาลชุดใหม่ของไทยด้วยการประกาศยกเลิกการห้ามการติดต่อระหว่างเจ้าหน้าที่ทหารระดับอาวุโสของออสเตรเลียกับไทย ซึ่งรัฐบาลออสเตรเลียเคยแถลงไว้(21 พฤษภาคม 2535)เนื่องจากเหตุการณ์ความไม่สงบในเดือนพฤษภาคม 2535 ทั้งนี้การตัดสินใจดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่มีการจัดตั้งรัฐบาลที่เป็นประชาธิปไตยและมีกระบวนการพิจารณาความผิดที่เชื่อถือได้ภายหลังเหตุการณ์รุนแรงในกรุงเทพฯที่ผ่านมา

4. รัฐบาลญี่ปุ่นได้ออกแถลงการณ์แสดงความยินดีต่อนายกรัฐมนตรีคนใหม่ของไทย ส่วนภาคธุรกิจเอกชนตลอดจนสื่อมวลชนของญี่ปุ่นต่างแสดงความยินดีต่อการแต่งตั้งครั้งนี้ พร้อมทั้งแสดงท่าทีในทางสนับสนุนการเข้ามารับตำแหน่ง โดยผ่านกระบวนการตามวิถีทางประชาธิปไตย ทุกฝ่ายได้แสดงความคาดหวังว่า รัฐบาลชุดนี้จะประสบความสำเร็จในการบริหารบ้านเมืองและเป็นแบบอย่างที่ดีของความเป็นประชาธิปไตยต่อประเทศต่างๆในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

6. สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตันรายงานว่า เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2535 ประธานาธิบดีจอร์จ บุช แห่งสหรัฐอเมริกาได้ลงนามอนุมัติการรื้อฟื้นความช่วยเหลือที่สหรัฐให้กับไทย(Resumption of AID to Thailand) ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 2 พฤศจิกายนนี้

7. บุคลิกภาพส่วนตัวของนายกรัฐมนตรีได้รับการกล่าวขวัญถึงในการเสนอข่าวของสื่อมวลชนทุกประเทศ โดยเฉพาะในประเด็นของความซื่อสัตย์ สุจริต ความเป็นนักการเมืองอาชีพ สังกัดพรรคการเมืองที่เก่าแก่ และประสบการณ์ในการบริหารราชการแผ่นดินมาเป็นเวลานานนับ 10 ปี ความสุภาพอ่อนน้อม ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่นายกรัฐมนตรีได้รับเลือกตั้งมาในฐานะเป็นตัวแทนของชนชั้นกลาง ที่มีได้มาจากชนชั้นสูง จบการศึกษาจากต่างประเทศ หรือมาจากฝ่ายทหาร ทำให้เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย

8. ประเด็นที่ได้รับการจับตามองของสื่อมวลชนต่างประเทศคือความสามารถในการลดบทบาทของทหารจากอำนาจทางการเมือง เสถียรภาพของรัฐบาลผสมโดยเฉพาะความขัดแย้งภายในของพรรคการเมืองที่ร่วมในคณะรัฐบาล ช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างเมืองหลวงกับชนบท ตลอดจนการฉ้อราษฎร์บังหลวงที่ยังคงมีอยู่ในสังคมไทย

จากที่รศณะของนานาประเทศนั้น ทำให้การสนับสนุนหรือไม่สนับสนุนของประเทศต่างๆได้กลายมาเป็นตัวที่จะกำนัดว่า รัฐบาลชุดนั้นมีความชอบธรรมหรือไม่ ไม่เพียงเท่านั้นตัวกำนัดนี้ได้ทำให้เกิดการสร้างมาตรฐานทางความคิดของประชาชนชาวไทยว่า รัฐบาลที่จะชอบธรรมได้นั้นส่วนหนึ่งจะต้องได้รับการรับรองจากนานาประเทศด้วย โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของโลกใหม่ในระบอบการเมืองเสรีนิยมประชาธิปไตย ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกเลยที่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยครั้งนี้จะได้รับการยอมรับอย่าง

ท่ามกันจากประเทศนี้ เพราะสาเหตุที่สำคัญก็คือ แนวทางทางการเมืองของไทยได้ไปสอดคล้องกับนโยบาย "ระเบียบโลกใหม่"(New World Order)⁵⁰ ของสหรัฐภายใต้การนำของประธานาธิบดี จอร์จ บุช โดยมีแนวความคิดว่าเป็นระเบียบที่นานาชาติจะต้องอยู่กันโดยสันติ เคารพกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎบัตรสหประชาชาติ นอกจากนั้นสิ่งที่สำคัญก็คือการเน้นถึงการป้องกันสิทธิมนุษยชน และระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ทำให้ประเทศที่มีการกดขี่ประชาชนของตนด้วยอำนาจเผด็จการ หรือประเทศใดไม่ดำเนินกระบวนการทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เช่น มีการปฏิวัติรัฐประหาร ก็จะถูกคว่ำบาตรโดยใช้การบังคับทางเศรษฐกิจ ซึ่งนโยบายเหล่านี้เองที่ทำให้มองกันว่าเป็น "นโยบายสันติภาพที่มีอเมริกาเป็นผู้นำ"(Pax-Americana) ซึ่งการสอดคล้องกับนโยบายระเบียบโลกใหม่ของไทยนี้เองทำให้ประเทศต่างๆ รวมทั้งสหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นการส่งสาส์นแสดงความยินดีจากประธานาธิบดีจอร์จ บุช ที่พร้อมจะให้ความช่วยเหลือทุกอย่างหลังจากที่ได้ระงับโครงการต่างๆ ที่ให้กับไทยในอดีตที่ผ่านมา ไม่เพียงเท่านั้น แม้ว่าการขึ้นสู่คณะรัฐบาลชุดใหม่ของไทยจะตรงกับ การเลือกตั้งประธานาธิบดีของสหรัฐ(ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสหรัฐคือ บิล คลินตันได้เป็นประธานาธิบดีคนใหม่ก็ตาม) แต่สหรัฐก็ได้ให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องในช่วงนั้น เพราะหลังจากนั้นไทยก็ได้รับเชิญเข้าร่วมการประชุมเอเปกเป็นครั้งแรก(เกี่ยวกับเรื่องว่าด้วยการค้า และการลงทุน)ที่เมืองซีแอตเติล ประเทศสหรัฐอเมริกา ที่จัดเป็นครั้งที่ 5 ในระหว่างวันที่ 17-19 พฤศจิกายน ซึ่งถือว่าเป็นการประชุมสุดยอดระดับผู้นำประเทศของสมาชิกเอเปกหรือ เอเปกซัมมิต โดยประธานาธิบดี บิล คลินตัน ได้เชิญชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีเข้าร่วมการประชุมเป็นครั้งแรกในครั้งนั้นด้วย⁵¹ นอกจากนี้ประธานาธิบดีสหรัฐยังให้ทรศนะกับสื่อมวลชนเกี่ยวกับนายกชชวน ว่า เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงเกียรติที่ฝ่ายไทยได้รับ โดยเฉพาะในประเด็นที่กล่าว ว่าท่านเองนิยมยกย่องท่านนายกชชวนกับความพยายามในการสร้างระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย...⁵² ประเด็นทั้งหมดจึงเป็นเรื่องพิสูจน์ที่ทำให้เห็นถึงการยอมรับการสนับสนุนของต่างประเทศที่มีต่อรัฐบาลไทยภายใต้การนำของชวน หลีกภัยได้เป็นอย่างดี

⁵⁰ ลิขิต ชีรวะดิน, "ระเบียบโลกใหม่และคลินตัน," มติชน (25 พฤศจิกายน 2535) :

10.

⁵¹ "ไทยบนทางสองแพร่ง," มติชน (15 พฤศจิกายน 2536)

⁵² เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์, "นายกช ชวน หลีกภัย กับผู้นำเอเปก," มติชน(13 ธันวาคม 2536) : 27.

2. ปัจจัยด้านสถานการณ์กับการขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ผลการวิเคราะห์พบว่า การขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของชวน หลีกภัย พบว่ามีปัจจัยต่างๆ ที่สนับสนุนการได้มาซึ่งอำนาจ ดังนี้

1. เงื่อนไขทางการเมืองกับการได้มาซึ่งอำนาจ

1.1) ความล้มเหลวของรัฐบาลชาติชายชุนหะวัณ กับบทบาท รสช.

ความผิดพลาดในการบริหารประเทศของรัฐบาลพลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ทำให้เกิดการปฏิวัติรัฐประหารของคณะ รสช. นั้นจะพบว่าประเด็นนี้ได้กลายเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สุดของการได้มาซึ่งอำนาจของพรรคประชาธิปัตย์ในที่สุด เพราะหลังจากที่คณะ รสช. ได้ทำการรัฐประหารนั้น รสช. ได้มอบตราบาปที่สำคัญกับรัฐบาลชุดนี้ก็คือ การเป็นนักการเมืองที่คอร์รัปชัน ไม่มีความซื่อสัตย์ คดโกงต่อประเทศชาติ สิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นจุดต่างของพรรครัฐบาลในขณะนั้น ซึ่งทำให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตระหนักถึงความชอบธรรมมากขึ้น (โดยพรรคฝ่ายค้านในขณะนั้นรวมถึงพรรคประชาธิปัตย์สามารถที่จะอ้างถึงความชอบธรรมของพรรคตนเองจากประชาชนได้มากกว่าพรรครัฐบาล) และจากประเด็นเหล่านี้จึงทำให้พรรคฝ่ายค้านในขณะนั้นรวมถึงพรรคประชาธิปัตย์สามารถอ้างความชอบธรรมได้มากขึ้นจนได้กลายมาเป็นกลุ่มของพรรคฝ่ายเทพในที่สุด

แต่หลังจากคณะ รสช. ได้ทำการรัฐประหารแล้วได้เข้ามาบริหารประเทศในภายหลัง โดยอ้างเหตุผลของการเสียสัตย์เพื่อชาติ นั้น ได้เริ่มทำให้เกิดความไม่ชอบธรรมเกิดขึ้นอีกครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการถูกมองว่าเป็นการสร้างสถานการณ์เพื่อที่ตนเองจะเข้ามามีบทบาททางการเมือง, การตั้งพวกพ้องและกลุ่มตระกูลของตนเองเข้ามาคุมอำนาจทางการเมือง รวมถึงการเข้าไปร่วมสังฆกรรมกับกลุ่มที่ตนเองเคยทำรัฐประหารมา นั่นคือการได้รับการสนับสนุนจากพรรคสามัคคีธรรม, พรรคชาติไทย, พรรคกิจสังคม, พรรคประชากรไทย และพรรคราษฎร ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 ทำให้พลเอกสุจินดา คราประยูร ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งประเด็นเหล่านี้ได้ทำให้กลุ่มเหล่านี้ได้กลายไปเป็นพรรคฝ่ายมารในที่สุด ทำให้พรรคฝ่ายค้าน (รวมถึงพรรคประชาธิปัตย์) ในขณะนั้นสามารถที่จะอ้างความชอบธรรมทางการเมืองและปลุกกระแสของประชาชนให้กลายมาเป็นพลังมวลชนของตนเองได้ในที่สุดจนนำไปสู่การชุมนุมประท้วงขับไล่รัฐบาลครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ ซึ่งก็คือเหตุการณ์พฤษภาทมิฬนั่นเอง

1.2) บทบาทของชวน หลีกภัย ในช่วงพฤษภาคม 2535 (ความขัดแย้งในพันธมิตร)

ในช่วงเหตุการณ์ก่อนการนองเลือดนั้น ได้มีการเปิดอภิปรายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้นและมีการแถลงการณ์ของพลเอกสุจินดา คราประยูรในที่ประชุมรัฐสภาเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2535 โดยมีเนื้อหาว่ารัฐธรรมนูญนั้นไม่ได้กำหนดห้ามคนนอกเป็นนายกรัฐมนตรี รวมทั้งพลเอกสุจินดาได้โจมตีเกี่ยวกับเรื่องสภาเปรซิเดียมและลัทธิศาสนาใหม่ ทำให้เกิดกระแส

การต่อต้านของพรรคฝ่ายค้านและพลังมวลชนมีมาก แต่ขณะเดียวกันกับเหตุการณ์ในช่วงนี้ก็ ได้เกิดกระแสความแตกแยกของพรรคการเมืองฝ่ายค้านในขณะนั้นอยู่พอสมควร เพราะเมื่อพรรค ความหวังใหม่ พรรคพลังธรรม และพรรคเอกภาพนัดประชุมร่วมกันเพื่อหารือเรื่องการยื่นญัตติ เปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ ครม.ทั้งคณะ และพรรคความหวังใหม่เสนอให้มีการเปิดปราศรัยนอก สภาเพื่อสร้างประชาคมตีขี้โล้พลเอกสุจินดา แต่แนวความคิดนี้ก็ไม่ได้รับการสนับสนุนจากพรรค ประชาธิปัตย์(ซึ่งในส่วนนี้สื่อมวลชนมองว่าพรรคประชาธิปัตย์ไม่ต้องการเดินตามพรรคความ หวังใหม่ที่แสดงตัวเป็นผู้นำบ่อยเกินไป ทำให้ประชาธิปัตย์ถูกมองในลักษณะของการไร้ความ กล้าหาญ แม้พลตรีจำลอง ศรีเมืองก็ได้ให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า “ได้พิจารณาเรื่องนี้มาเป็นเวลา นานแล้ว เบื่อเหลือเกินสำหรับการต่อสู้เหาะๆแหะๆ”⁵³ โดยในเรื่องนี้แม้แต่ประชาชนและสื่อ มวลชนส่วนใหญ่ในขณะนั้นก็ยังมองภาพพจน์ของชวน หลีกภัยกับพรรคประชาธิปัตย์แตกต่าง ไปจากพรรคฝ่ายค้านร่วมอุดมการณ์อย่างพรรคความหวังใหม่ กับพรรคพลังธรรมไปมาก โดย เฉพาะสื่อมวลชนมองว่า ประชาธิปัตย์คิดเครื่องขำมากหลังการรัฐประหาร 23 กุมภาพันธ์ 2534 นายบัญญัติ บัญญัติฐานรองหัวหน้าพรรคกล่าวต่อหน้าผู้ฟังอภิปรายว่า หากสภาการณ์ ไม่เป็นประชาธิปัตย์ดำรงอยู่...ประชาธิปัตย์ขอยืนยันว่าจะ “แรงขึ้นๆ” และแล้วประชาธิปัตย์ก็ เป็นตัวจักรสำคัญในการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐธรรมนูญช่วงแปดปีวาระ 2 ร่วมกับคณะกรรมการ การรณรงค์เพื่อประชาธิปัตย์(ครป.)พร้อมพรรคอื่น แต่ประชาธิปัตย์ก็เป็นพรรคแรกที่ประกาศ ถอนตัวจากการเคลื่อนไหวหันมาต่อสู้ตามแนวทางของพรรคแทน...⁵⁴ เช่นในการขึ้นปราศรัยที่ สนามหลวงวันที่ 4 พฤษภาคม 2535 ของชวน หลีกภัยก็ถูกสื่อมวลชนวิจารณ์ว่าเรียบเกินไป แม้เขาจะยืนยันถึงความมั่นคงของประชาธิปัตย์ในการร่วมต่อสู้ และรู้ใจว่าคนไทยกำลังว่าเหว เหมือนเป็นคำสัญญาว่าประชาธิปัตย์ไม่ทอดทิ้งประชาชน แต่การเน้นการต่อสู้ในรัฐสภาโดย การแก้ไขรัฐธรรมนูญในทุกประเด็น แม้จะเป็นการแสดงออกอย่างจริงจังตามทัศนคติและความเชื่อ ของประชาธิปัตย์ที่ไม่ใคร่เห็นด้วยกับวิถีทางด้านนอกสภา แต่ก็ดูจะ “แปลกแยก”ไปจาก อารมณ์ความรู้สึกของประชาชนขณะนั้น จนถึงทำให้ปฏิกิริยาสนองตอบต่อเขามีไม่มากเท่าที่ ควร⁵⁵ ซึ่งตรงกันข้ามกับหัวหน้าพรรคพลังธรรมในขณะนั้นคือ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง ที่เป็นผู้นำ คนสำคัญคนหนึ่งในการต่อต้านการเป็นนายกรัฐมนตรีของพล.อ.สุจินดา คราประยูร จากประเด็น เหล่านี้ทำให้พรรคประชาธิปัตย์ภายใต้การนำของชวน หลีกภัย ถูกมองว่าได้แสดงบทบาททาง

⁵³ ยุทธการด้านที่สุจากจำลอง ศรีเมือง เกมวัดใจ9พรรคการเมืองแกร์ชน.ยังอยู่อีกไกล, มติชนสุดสัปดาห์ 12 (15 พฤษภาคม 2535) : 18.

⁵⁴ ทีมข่าวเฉพาะกิจ, เลือกตั้งเดือนมีนาคม ประชาธิปัตย์ได้ 30-40 เสียง ชวน หลีกภัย จะเป็นนายกของรชช. ข่าวพิเศษ 15 (6-12 มกราคม 2535) : 22.

⁵⁵ ทีมงานการเมืองข่าวพิเศษ, นาทีก่อนนาที่ จำลองลาตาย มวลชนผ่นีกำลังขับเผด็จ การ, ข่าวพิเศษ 15 (8-14 พฤษภาคม 2535) : 6.

การเมืองแตกต่างกันไปจากพรรคอื่นๆ ซึ่งเป็นลักษณะของบุคลิกที่สำคัญของชนเองที่มักจะใช้การประนีประนอม และวิธีการทางการเมืองตามระบอบรัฐสภาตามอุดมการณ์ของตนเอง ซึ่งบทบาทนี้ได้กลายมาเป็นผลทั้งทางบวกและทางลบคือการแก้ไขสถานการณ์ทางการเมืองตามแบบประชาธิปไตยที่เน้นความสันติภายใต้กติกาทางการเมืองซึ่งเป็นผลดีซึ่งเป็นไปตามหลักการของชนลัทธิอยู่เสมอ แต่ในขณะเดียวกันก็ได้ถูกโจมตีจากอารมณ์และความรู้สึกของประชาชนและสื่อมวลชนในขณะนั้นพอสมควร ซึ่งทำให้มองเห็นว่าการตัดสินใจของประชาชนในขณะนั้นมีลักษณะของการใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล ซึ่งเป็นอารมณ์ที่ต้องการกำจัดเผด็จการให้เร็วที่สุดโดยวิธีการใดก็ได้ ดังนั้นผู้นำที่สามารถเข้าถึงอารมณ์ของประชาชนในขณะนั้นอย่างเช่นพลตรีจำลอง ศรีเมือง จึงได้เปรียบทางการเมืองในขณะนั้น

1.3) บทบาทของพรรคการเมืองหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ

หลังจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬสดๆ ร้อนๆ นั้น เมื่อมีการสำรวจความเห็นของประชาชนว่าอยากให้ใครเป็นนายกรัฐมนตรีแล้วมักจะพบว่า ประชาชนก็มักจะให้ชื่อ พล.ต.จำลอง ศรีเมืองว่า ควรเป็นนายกรัฐมนตรีในจำนวนที่มักจะสูงกว่าคนอื่นๆ เสมอ ซึ่งบทบาทที่แสดงออกมาของพลตรีจำลองในช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬทำให้ได้รับการยอมรับจากประชาชน และนักการเมืองพรรคต่างๆ รวมทั้ง นายบุญชู โรจนเสถียร หัวหน้าพรรคเอกภาพก็ได้ลาออกจากพรรคเอกภาพ และนำอดีต ส.ส.จำนวนหนึ่งมารวมกับพรรคพลังธรรม ทำให้พรรคพลังธรรมเข้าเลือกตั้งเมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ.2535 อย่างเป็นทางการและมีโอกาสจะเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลได้⁵⁶ และเมื่อมีการสำรวจก่อนการเลือกตั้งแห่งชาติขึ้นในวันที่ 13 กันยายน 2535 เพื่อมาเปรียบเทียบกับความรู้สึกและความคิดเห็นของประชาชนกับบทบาทที่ผ่านมาต่อพรรคการเมืองต่างๆ หลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ซึ่งสรุปผลการสำรวจไว้ดังตารางต่อไปนี้

⁵⁶ ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์, การเมืองไทย : การวิเคราะห์เชิงจิตวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ออเรียนแทลสกอล่า, 2539), หน้า 212.

1. โพลล์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 4.6 เปรียบเทียบ "โพลล์" ก่อนการเลือกตั้งของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย⁵⁷

พรรคการเมือง	จุฬาย
ชาติพัฒนา	76+-14
ชาติไทย	74+-8
ความหวังใหม่	76+-14
พลังธรรม	52+-5
ประชาธิปไตย	46+-12
กิจสังคม	21+-4
เสรีธรรม	9+-1
เอกภาพ	3+-2
มวลชน	1+-3
ประชากรไทย	1+-2
ราษฎร	1+-1

หมายเหตุ :- จุฬาย สํารวจโดยคณะรัฐศาสตร์ จุฬายระหว่างวันที่ 24-26 สิงหาคม แลลงวันที่ 28 สิงหาคม 2535

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵⁷ มติชนสุดสัปดาห์ 12 (11 กันยายน 2535) : 11.

2. โพลล์ของหนังสือพิมพ์เดลินิวส์

ตาราง 4.7 เปรียบเทียบ "โพลล์" ก่อนการเลือกตั้งของเดลินิวส์

พรรคการเมือง	เดลินิวส์
ชาติพัฒนา	79
ชาติไทย	63
ความหวังใหม่	66
พลังธรรม	62
ประชาธิปไตย	50
กิจสังคม	21
เสรีธรรม	7
เอกภาพ	4
มวลชน	3
ประชากรไทย	3
ราษฎร	2

หมายเหตุ :- เดลินิวส์โพลล์ แดลงการสำรวจเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2535

3. โพลล์ของกระทรวงมหาดไทย

ตาราง 4.8 เปรียบเทียบ "โพลล์" ก่อนการเลือกตั้งของมหาดไทยโพลล์ (18 สิงหาคม 2535)

58

พรรคการเมือง	กทม.	กลาง	ใต้	เหนือ	อีสาน	รวม
ชาติพัฒนา	-	18	1	23	35	77
ชาติไทย	-	36	-	19	19	74
ความหวังใหม่	-	8	12	10	37	67
พลังธรรม	30	7	5	6	3	51
ประชาธิปไตย	3	2	26	7	10	48
กิจสังคม	-	4	-	2	16	22
เสรีธรรม	-	2	-	1	6	9
เอกภาพ	-	3	-	-	1	4
มวลชน	1	-	1	-	1	3
ประชากรไทย	1	1	-	1	-	3
ราษฎร	-	-	-	1	1	2

หมายเหตุ :- มหาดไทยโพลล์สำรวจโดยกรมการปกครองจนถึงวันที่ 18 สิงหาคม
 แกลงเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2535 ที่มา กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

4. โพลล์ของชินวัตร

ตาราง 4.9 เปรียบเทียบ 'โพลล์' ก่อนการเลือกตั้งของชินวัตรโพลล์ 2 สัปดาห์ก่อนเลือกตั้ง⁵⁹

พรรคการเมือง	กทม.	กลาง	ใต้	เหนือ	อีสาน	รวม
พลังธรรม	29	10	6	13	15	72-74
ประชาธิปไตย	2	7	30	14	13	64-66
ชาติพัฒนา	-	12	-	16	33	61-63
ชาติไทย	-	33	-	15	13	60-62
ความหวังใหม่	-	8	9	6	35	59-60
กิจสังคม	-	4	-	4	11	18-19
เสรีธรรม	-	2	-	1	5	7-8
ประชากรไทย	3	1	-	1	-	5-6
เอกภาพ	-	4	-	-	1	4-5
มวลชน	1	-	1	-	1	2-3
ราษฎร	-	-	-	1	1	2

หมายเหตุ :- ชินวัตรโพลล์เป็นของกลุ่มทักษิณ ชินวัตร โดยมี ดร.นิยม ปุระคำ เป็นผู้
 อำนวยการดำเนินการใช้สุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 60,000 ตัวอย่าง แยกเป็น กทม. 7,200
 ตัวอย่าง ต่างจังหวัด 58,000 ตัวอย่าง โดยโพลล์ของชินวัตร ได้สำรวจก่อนวันเลือกตั้งจริง 2
 สัปดาห์ แกลงเมื่อวันที่ 2 กันยายน 2535

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

5. โพลล์เฟลินจิต

โพลล์เฟลินจิต 35 โดยโครงการบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์(นิด้า) จากแบบสอบถาม 2,031 ใน 4 จังหวัด คือ กรุงเทพฯ, เชียงใหม่, ขอนแก่น และปัตตานี ผลปรากฏว่า ผู้สมควรดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนต่อไปคือ⁶⁰

ตาราง 4.10 ผู้สมควรดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของเฟลินจิตโพลล์

หัวหน้าพรรค	พรรค	การสนับสนุนของประชาชน(%)
พลตรีจำลอง ศรีเมือง	พลังธรรม	35.8
ชวน หลีกภัย	ประชาธิปัตย์	27.7
อาทิตย์ อุไรรัตน์	เสรีธรรม	10.2
ชาติชาย ชุณหะวัณ	ชาติพัฒนา	9.2
ชวลิต ยงใจยุทธ	ความหวังใหม่	9
สมัคร สุนทรเวช	ประชากรไทย	2.3
มนตรี พงษ์พานิช	กิจสังคม	0.5
พล.ต.ต.ประมาณ อติเรกสาร	ชาติไทย	0.4
ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง	มวลชน	0.3
อุทัย พิมพ์ใจชน	เอกภาพ	0.2

⁶⁰ "เฟลินจิตโพลล์ 4 ภาคจำลองนำชวนจิตต์," มติชน (18 สิงหาคม 2535) : 1,20,21.

ตาราง 4.11 พรรคที่ประชาชนชื่นชอบของเฟลินจิตโพลล์

พรรค	การสนับสนุนของประชาชน(%)
พลังธรรม	38.1
ประชาธิปัตย์	28.6
ความหวังใหม่	9.4
เสรีธรรม	7.4
ชาติพัฒนา	6.8
ประชากรไทย	2.8
กิจสังคม	1.7
ชาติไทย	1.4
มวลชน	0.3
เอกภาพ	0.2
ราษฎร	0.2

5. เนชั่นโพลล์

ตาราง 4.12 เปรียบเทียบ "โพลล์" ก่อนการเลือกตั้งของเนชั่นโพลล์⁶¹

พรรคการเมือง	กทม.	กลาง	ใต้	เหนือ	อีสาน	รวม
พลังธรรม	30	12	6	15	8	71
ประชาธิปัตย์	3	5	27	6	10	51
ชาติพัฒนา	-	16	-	19	29	64
ชาติไทย	-	33	-	14	19	66
ความหวังใหม่	-	6	12	12	36	66
กิจสังคม	-	4	-	1	19	24
เสรีธรรม	-	2	-	-	4	6
ประชากรไทย	1	2	-	1	-	4
เอกภาพ	-	3	-	-	2	5
มวลชน	1	-	-	-	-	1
ราษฎร	-	-	-	1	1	2

⁶¹ โฉงสุดท้ายพลังธรรมกว่า 71 ที่นั่ง เนชั่นรายสัปดาห์ 14 (11-17 กันยายน 2535) : 11.

ผลการสำรวจของโพลล์จากสำนักต่าง ๆ นั้นจะพบว่าในช่วงหลังจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬจบสิ้นลงและก่อนที่จะนำไปสู่การเลือกตั้งวันที่ 13 กันยายน 2535 นั้นการสำรวจของโพลล์ต่าง ๆ ก่อนวันเลือกตั้งสิ่งที่เหมือนกันพบว่าไม่มีโพลล์ไหนเลยที่พรรคประชาธิปัตย์จะมาเป็นอันดับหนึ่ง เช่นมหาดไทยโพลล์, จุฬาโพลล์ และเดลินิวส์โพลล์ทำการวิจัยพบว่าพรรคชาติพัฒนาเป็นอันดับหนึ่ง (แต่ผลสำรวจของศูนย์ศึกษาประชาชาติ คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ได้ผลเช่นเดียวกันคือความนิยมขึ้นชอบคาดหวังอยากให้พล.ต.จำลองเป็นนายกรัฐมนตรีมาเป็นอันดับหนึ่ง⁶²) ส่วนชินวัตรโพลล์ เพลินจิตโพลล์ และเนชั่นโพลล์พบว่าพรรคพลังธรรมจะมาเป็นอันดับหนึ่ง นอกจากนี้โพลล์ต่าง ๆ ยังพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนพลตรีจำลอง ศรีเมืองเป็นนายกรัฐมนตรี โดยเฉพาะวันที่ 31 สิงหาคม 2535 พลตรีจำลอง ศรีเมือง ได้รับรางวัลแมกไซไซ สาขาบริการประชาชน (Government Service)⁶³ ยิ่งทำให้ความนิยมของประชาชนเพิ่มขึ้นตามลำดับ แต่ประเด็นสำคัญที่น่าสนใจพบว่า

1. พรรคการเมืองที่เคยถูกกระทำรัฐประหารว่าเป็นพวกคอรัปชั่นนั้นกลับได้รับการสนับสนุนจากประชาชนมาอยู่ในอันดับที่สูง ซึ่งทำให้เห็นว่าพลังมวลชนที่มีบทบาทในการต่อต้านรัฐบาลเผด็จการและรัฐบาลที่ไม่ชอบธรรมนั้นเป็นพลังที่มาจากประชาชนชาวกรุงเทพมหานครเท่านั้นเอง ส่วนต่างจังหวัดนั้น พรรคการเมืองที่ประชาชนให้การสนับสนุนในแต่ละภาคนั้นก็ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปเท่าที่ควร แต่ไม่ได้หมายความว่าโพลล์ที่ชีวิตออกมา นั้นจะถูกต้องเสมอไปไม่ เพราะยังมีตัวแปรอื่น ๆ อีกที่โพลล์ต่าง ๆ ไม่สามารถเข้าไปถึงได้ เช่นจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ชีวิตที่ไม่สามารถแทนประชาชนได้หมด, การที่โพลล์บางสำนักเป็นเพียงเครื่องมือของพรรคการเมืองทำให้เกิดอคติ หรือช่วงเวลาที่ใช้ในการทดสอบกับระยะเวลาของการเลือกตั้งที่ห่างกันทำให้ทัศนคติของประชาชนเปลี่ยนไป ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ได้เป็นอุปสรรคทำให้เกิดการผิดผันในผลของการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นในเวลาต่อมา

2. อารมณ์ร่วมของประชาชนที่มีต่อพลตรีจำลอง ศรีเมือง และพรรคพลังธรรมนั้นยังอยู่ในระยะเวลาที่ใกล้กับเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ จึงทำให้ผลโพลล์ต่าง ๆ มองว่าพลังธรรมเป็นตัวแปรที่สำคัญในการเลือกตั้ง 13 กันยายน 2535 นี้

⁶² หมายเหตุ ประชาชื่น, จำลอง-ชวนตัวจริงหรือตัวแปร มติชนสุดสัปดาห์ 12 (21 สิงหาคม 2535) : 8.

⁶³ มหาจำลองกับแมกไซไซในแง่มุมที่เพิ่งเปิดเผย, ข่าวพิเศษ 15 (28 สิงหาคม- 3 กันยายน 2535) : 23.

2. ผลการเลือกตั้งวันที่ 13 กันยายน 2535

ผลการเลือกตั้งในครั้งนี้ปรากฏว่าพลิกความคาดหมายของสำนักโพลล์ต่างๆ คือพรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือกตั้งมาเป็นพรรคอันดับหนึ่งในการเลือกตั้งวันที่ 13 กันยายน 2535 ซึ่งสาเหตุที่ได้รับเลือกเข้ามานั้นวิเคราะห์ได้ดังนี้คือ

2.1) การประเมินสถานการณ์กับประสบการณ์ทางการเมืองของชน หลีกภัย

พรรคประชาธิปัตย์นั้นจัดได้ว่ามีความเชี่ยวชาญในเรื่องประสบการณ์ทางการเมืองเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะประสบการณ์กับการเดินเกมทางการเมืองกับสถาบันทหาร ซึ่งอย่างน้อยที่สุดก็ถือได้ว่าเป็นบทเรียนของพรรคประชาธิปัตย์ที่สำคัญคือ⁶⁴ ในวันที่ 8 พฤศจิกายน 2490 พล.ท.ผิน ชุณหะวัณ ได้ก่อการรัฐประหารล้มรัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์⁶⁵ ซึ่งการกระทำครั้งนี้จุดประสงค์ที่แท้จริงก็คือการทำให้จอมพล ป.พิบูลสงคราม แต่ในขณะนั้นจอมพล ป.ไม่พร้อมที่จะรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เนื่องจากเพิ่งจะถูกกล่าวหาว่าเป็น "อาชญากรสงคราม" ในการไปสมคบกับฝ่ายอักษะในการประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร คณะรัฐประหารจึงเชิญ นายควง อภัยวงศ์และพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งเป็นฝ่ายตรงข้ามกับกลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์เข้าจัดตั้งรัฐบาลเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของนานาชาติ ดังนั้นการเข้าร่วมของพรรคประชาธิปัตย์ครั้งนี้จึงเป็นความหวังที่จะสามารถอาศัยเงื่อนไขการเป็นรัฐบาลและการจัดตั้งวุฒิสมาชิกอันประกอบด้วยขุนนางและข้าราชการในแนวทางเดียวกัน เพื่อดำเนินการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พ.ศ.2492 ออกมาเพื่อเป็นแนวทางในการก้าวไปสู่พัฒนาของระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง แต่แล้วในเดือนเมษายน 2491 นายควง อภัยวงศ์และรัฐบาลแห่งพรรคประชาธิปัตย์ก็ถูกคณะรัฐประหารจับบังคับให้ต้องลาออกเพื่อเปิดทางให้จอมพล ป.พิบูลสงครามเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน และในเดือน พฤศจิกายน 2494 ก็เกิดรัฐประหารซ้ำในนามของ "คณะบริหารประเทศชั่วคราว" ล้มรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2492 และนำเอารัฐธรรมนูญ พ.ศ.2475 มาใช้แทน ตั้งแต่นั้นพรรคประชาธิปัตย์กับจอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงเป็นปรปักษ์ทางการเมืองตลอดมา ประสบการณ์ในครั้งนี้จึงเป็นประสบการณ์ที่ไม่มีวันลืมเลือนของพรรคประชาธิปัตย์ตั้งนั้นจากประสบการณ์ในอดีตจึงทำให้พรรคประชาธิปัตย์ได้แสดงบทบาทอย่างเต็มที่ในการ

⁶⁴ จัปกระแส, ปชป.ดับเครื่องชน รสช.กลยุทธทางการเมืองของนายกรัฐมนตรีคนที่ 20 นามว่าชน หลีกภัย, มติชนสุดสัปดาห์ 12 (21 กุมภาพันธ์ 2535) : 8.

⁶⁵ การดำเนินการครั้งนี้พรรคประชาธิปัตย์ได้ร่วมกับทหารในลักษณะใต้ดิน และไปสู่การอภิปรายของนายควง อภัยวงศ์เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลพล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ (ซึ่งมีนายปรีดี พนมยงค์เป็นผู้อยู่เบื้องหลัง) ในเรื่องกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ 8 การเคลื่อนไหวในบทบาทพรรคประชาธิปัตย์ในช่วงนี้จึงนำไปสู่การรัฐประหารในครั้งนี้ ดูเพิ่มใน เชิงอรรถรรชนี, สถานการณ์ระเบิดยุคชน หลีกภัยกับประวัติศาสตร์การเมืองก่อนรัฐประหาร 2490, มติชน (22 ตุลาคม 2535) : 3.

ต่อต้านกับรัฐบาลเผด็จการโดยเฉพาะในการเข้ายึดอำนาจของเผด็จการ รสช. ซึ่งในเรื่องนี้ชวนได้เคยกล่าวถึงเรื่องการปฏิวัติว่า "เรื่องปฏิวัตินอกจากเป็นเรื่องที่ไม่ควรจะต้องเกิดแล้ว มันยังเป็นเรื่องที่ไม่ควรคิดก็ไม่ต้องคิดแล้วเพราะมันพิสูจน์ทุกครั้งว่า หลังปฏิวัตินั้นไม่ได้ก่อให้เกิดผลดีทั้งในด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจขึ้นเลย ยิ่งขณะนี้ยิ่งปรากฏผลชัดมากกว่าในอดีตมาก"⁶⁶ ซึ่งนอกเหนือจากการต่อต้านการปฏิวัติของชวนแล้วชวนยังได้กล่าวประชดประชันกับฝ่ายทหาร (โดยเฉพาะพลเอกสุจินดา)ว่า⁶⁷ "ผมไม่ได้เตรียมเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 19 แต่ผมเตรียมเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 20 การเป็นนายกรัฐมนตรีอย่าหวังว่าใครเขาจะมาตั้งให้ เพราะสิ่งนั้นเป็นเพียงความหวังลมๆแล้งๆของคนที่ไม่เคยเล่นการเมือง ผมรู้ว่าความจริงเป็นอย่างไร"⁶⁸ "การที่พรรคประชาธิปัตย์ของผมเป็นนายกรัฐมนตรีเป็นการชูอำนาจประชาชนโดยผ่านการเลือกตั้ง นายกรัฐมนตรีควรมาจากการเลือกตั้ง และเมื่อรับตำแหน่งหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ผมก็บอกกับตัวเองว่าพร้อมที่จะเป็นทั้งฝ่ายค้านและรัฐบาลและนายกรัฐมนตรี หากพรรคประชาธิปัตย์ได้เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล หัวหน้าพรรคก็จะเป็นนายกรัฐมนตรีด้วย ผมไม่ได้มาอย่างง่ายๆแต่มาตามวิถีทางที่ถูกต้อง แม้จะไม่ได้เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 19 แต่อาจจะเป็นคนที่ 20, 21, 22 ก็ได้"⁶⁹ ซึ่งประสบการณ์ทางการเมืองกับอุดมการณ์ของตนเองในการต่อต้านกับเผด็จการทำให้ชวน ได้มีบุคลิกที่โดดเด่นมากขึ้นหลังการเลือกตั้งและทำให้เกิดการยอมรับจากประชาชนในที่สุด

2.2) จังหวะทางการเมือง

การเข้ามาสู่อำนาจทางการเมืองของชวน หลีกภัยนั้น สื่อมวลชนและนักวิชาการต่าง ๆ มองว่าปัจจัยหนึ่งของการได้อำนาจของพรรคประชาธิปัตย์นั้นเกิดขึ้นจากเหตุของจังหวะทางการเมืองในขณะนั้น คือ

1. ประชาชนยังไม่ให้การลืมนักการเมืองที่ถูกยึดทรัพย์ในข้อหาคอร์รัปชันทำให้ นักการเมืองที่เคยอยู่ในรัฐบาลชาติชาย ชุณหะวัณ ไม่ได้รับการไว้วางใจ และพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณก็ติดปัญหาคอร์รัปชันจนนำไปสู่การถูกยึดอำนาจจากสภา รสช. เมื่อ กุมภาพันธ์ 2534 และยังมีเรื่องการถูกยึดทรัพย์สิน

2. การแตกตัวของพรรคชาติไทยขณะนั้น คือมีการแยกตัวไปตั้งพรรคการเมืองใหม่ของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณกลับ ส.ส.กลุ่มหนึ่ง(เป็นความขัดแย้งกับนายบรรหาร ศิลปอาชา)คือ

⁶⁶ ว่าที่นายกฯ ชวน หลีกภัย ดูวีดิโอพฤษภาคมมีพต้องสอบคนฆ่าประชาชน, มติชนสุดสัปดาห์, 12 (12 มิถุนายน 2535) : 14.

⁶⁷ จับกระแส, ปชป.ดับเครื่องชน รสช.กลยุทธ์ทางการเมืองของนายกรัฐมนตรีคนที่ 20 นามว่าชวน หลีกภัย, มติชนสุดสัปดาห์ 12 (21 กุมภาพันธ์ 2535) : 9.

⁶⁸ เดลินิวส์. 30 (ธันวาคม 2534)

⁶⁹ ไทยรัฐ. 26 (มกราคม 2535)

พรรคชาติพัฒนา จึงทำให้การเลือกตั้งแปรปรวน ทำให้เกิดการแบ่งแยกในการเลือกตั้งของประชาชน เพราะถ้าหากพรรคชาติไทยไม่เกิดความแตกแยกออกไปเป็นพรรคชาติพัฒนาแล้ว สมาชิกของพรรคชาติไทยก็มีหวังที่จะได้รับเลือกมากกว่าพรรคประชาธิปัตย์แน่นอน⁷⁰

นอกจากนั้นการที่พรรคประชาธิปัตย์ได้รับการสนับสนุนนั้นยังเกิดจากการคาดหวังของประชาชนว่าพรรคนี้จะสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ ซึ่งในเรื่องนี้ ธงชัย สันติวงศ์⁷¹ ได้กล่าวไว้ว่า "ผมว่าสาเหตุที่พรรคประชาธิปัตย์ได้รับความนิยมมากขึ้นนั้นก็สืบเนื่องจากการแถลงด้านเศรษฐกิจ หรือการคาดหวังของประชาชนที่อยากมีรัฐบาลที่มั่นคงเป็นทางสายกลางเพื่อที่จะให้งานการพัฒนาเป็นไปอย่างไม่สะดุด เพราะทุกวันนี้ เศรษฐกิจการค้ากำลังเป็นปัญหาใหญ่ที่เกี่ยวข้องต่อปากท้องและกิจการของทุกฝ่ายมาก แต่ในเรื่องนี้ก็กลับตรงข้ามกับความคิดของวิทยากร เชียงกุล⁷² ที่มองว่า "คุณชวนและประชาธิปัตย์ทั้งหมดออกจะเป็นพวกจารีตนิยมไปสักหน่อย แนวทางการมองปัญหาของพวกเขาหมกมุ่นในแง่กฎหมายและเสนอทางแก้ไขแบบค่อยเป็นค่อยไปมากกว่าจะวิเคราะห์ปัญหาโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองและเสนอแก้ไขในเชิงปฏิรูปโครงสร้าง" แต่สิ่งที่ผ่านมามีไม่ว่าจะเป็นการแตกตัวของพรรคชาติไทยหรือความคาดหวังของประชาชนก็ตาม ต่างก็เป็นเงื่อนไขที่สำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในครั้งนี้ได้

2.3) กลยุทธ์ในการหาเสียง การหาเสียงก่อนการเลือกตั้งวันที่ 13 กันยายน 2535 นั้นได้นำไปสู่สัจธรรมที่ยังคงอยู่ตลอดการเมืองไทยมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน นั่นก็คือสำนวนที่ว่า "ไม่มีมิตรแท้และศัตรูถาวรในทางการเมือง" เพราะในช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬนั้น พรรคการเมืองได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มอย่างชัดเจน คือกลุ่มพรรคเทพ ซึ่งเป็นพรรคที่ร่วมกันต่อสู้กับเผด็จการของทหาร กับกลุ่มของพรรคमार ที่ให้การสนับสนุนรัฐบาลทหารมาโดยตลอด การแตกออกเป็น 2 ฝ่ายนั้นทำให้มองเห็นถึงเพื่อนร่วมอุดมการณ์ในแต่ละกลุ่มอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในกลุ่มของฝ่ายเทพนั้น ไม่ว่าจะเป็น พรรคความหวังใหม่, พรรคประชาธิปัตย์ พรรคพลังธรรม และพรรคเอกภาพ ต่างก็มีอุดมการณ์ที่ต่อต้านเผด็จการของฝ่ายทหารมาโดยตลอด ดังนั้นพันธมิตรของฝ่ายเทพจึงกอดคอกันอย่างเหนียวแน่น แต่หลังจากเผด็จการทหารหมดอำนาจลง เพื่อนที่เคยเป็นมิตรแท้ก็เริ่มกลายเป็นศัตรูกันมากขึ้นในการเพื่อไปสู่เป้าหมายสูงสุดของการเลือกตั้งวันที่ 13 กันยายน 2535 ทำให้เกิดการขัดแย้งกันขึ้นระหว่างกลุ่มพันธมิตรเดิมด้วยกัน ซึ่งสิ่งที่เด่นชัดที่สุดก็คือการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งเพื่อเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล ในการหาเสียงเลือกตั้งในช่วงแรกนั้นจะพบว่ากระแสของพลตรีจำลอง ศรีเมือง หรือจำลองพีเวอร์นั้นยัง

⁷⁰ ทหารเก่า, "ทีเล่นทีจริง," สยามรัฐ (12 ตุลาคม 2535) : 4.

⁷¹ ธงชัย สันติวงศ์, "หน้าต่างกลยุทธ์กับการเมืองหลังเลือกตั้ง," ผู้จัดการรายวัน (17 กันยายน 2535) : 8.

⁷² วิทยากร เชียงกุล, "รัฐบาลใหม่จะเดินทางไปทางไหน," ผู้จัดการรายวัน (26-27 กันยายน 2535) : 22.

มาแรงมาก ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนของประชาชนและสื่อมวลชนในช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬที่เปรียบเสมือนวีรบุรุษ หรือแม้แต่โพลล์สำนักต่างๆที่ทำวิจัยกันก่อนการเลือกตั้งก็ยังสรุปไปสู่แนวทางเดียวกันว่า พรรคพลังธรรมนำหน้าพรรคประชาธิปัตย์ในทุกสำนักโพลล์ ดังนั้นสิ่งที่พรรคประชาธิปัตย์ทำได้ในขณะนั้นก็คือใช้กลยุทธ์วิธีการรณรงค์หาเสียงแบบใหม่แข่งกับพรรคพลังธรรมอย่างเข้มข้น คือขณะที่ประชาธิปัตย์ชู "ชวน หลีกภัย" เป็นนายกรัฐมนตรี พรรคพลังธรรมก็ชู "พล.ต.จำลอง ศรีเมือง" ขึ้นมาประกบ ขณะที่ประชาธิปัตย์ส่งผู้สมัครเต็ม 45 ที่นั่ง พรรคพลังธรรมก็อัดเต็มแรง 39 ที่นั่ง ขณะที่พลังธรรมรุกกระหน่ำด้วยวีรกรรมอันหาญกล้าของพล.ต.จำลองในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ประชาธิปัตย์ก็ยกย่องชวน หลีกภัยเป็นเสมือนอัศวินผู้คลี่คลายสถานการณ์ ... ขณะที่อีกฝ่ายถูกปล่อยข่าวว่า "จำลองพาคนไปตายในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ" ก็ถูกตอบโต้ด้วย "ชวนเล่นบทแทงกั๊ก"⁷³ ซึ่งกลยุทธ์ในการหาเสียงในช่วงโค้งสุดท้ายนี้เองที่ทำให้ผลการเลือกตั้งสวนทางกับสำนักโพลล์ต่างๆที่ทำสำรวจก่อนหน้านี้ การชู ชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรีกับบุคลิกที่สุภาพเรียบง่ายกับอุดมการณ์ที่เหนียวแน่นของตนเองทำให้เขาได้รับการยอมรับจนได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งครั้งนี้ได้

2.4) การเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ไปสู่ความมีเหตุผลของประชาชน ในช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬนั้นจะพบว่าอารมณ์ของประชาชนและสื่อมวลชนต่าง ๆ นั้นเป็นอารมณ์เพื่อที่จะต่อสู้กับเผด็จการทหารเพียงอย่างเดียวโดยไม่จำเป็นที่จะต้องใช้วิธีการทางรัฐสภา ดังนั้นสิ่งเหล่านี้จึงเป็นตัวแปรที่สำคัญในการสนับสนุนพลตรีจำลอง ศรีเมืองจนเป็นลักษณะของจำลองฟีเวอร์เกิดขึ้น แต่เมื่อช่วงระยะเวลาเริ่มปรับเปลี่ยนไป ความโกรธหรือเกลียดชังก็เริ่มลดลง ดังนั้นเหตุผลจึงได้เข้ามาแทนที่ความนึกคิดของประชาชน ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกเลยที่ผลการเลือกตั้งได้สวนกระแสกับผลโพลล์ที่ออกมาก่อนหน้านี้

สรุปแล้วแม้ว่าการเลือกตั้งในครั้งนี้ผลปรากฏพรรคประชาธิปัตย์แม้ว่าจะมาเป็นอันดับหนึ่งด้วยสมาชิกสภาผู้ได้รับการเลือกตั้ง 79 คนก็ตาม (รองลงมาคือพรรคชาติไทย 77 คน และพรรคชาติพัฒนา 60 คน) สิ่งที่น่าสนใจในการเลือกตั้งครั้งนี้ก็คือ พรรคที่เคยถูกประณามว่าเป็นพรรคมารกลับได้รับเลือกตั้งรวมกันแล้วประมาณถึง 150-160 ที่นั่ง พรรคที่ถูกโจมตีว่าฉวยโอกาสเช่นพรรคประชาธิปัตย์กลับได้เลือกมาเป็นอันดับหนึ่ง ในขณะที่พรรคพลังธรรมและความหวังใหม่ที่มีความคิดแรงกล้าที่จะปฏิรูปประชาธิปไตยกลับได้รับเลือกมาน้อยเกินคาด (47 และ 51 คน) การตัดสินใจโดยการเลือกตั้งของประชาชนในครั้งนี้จึงชี้ให้เห็นว่า พลังอนุรักษ์ในสังคมไทยยังหนาแน่น จึงไม่ล้าบางพรรคมารตามคำเรียกร้องของกลุ่มประชาธิปไตย หากยังเลือกพรรคมารเข้ามาเป็นจำนวนมาก อีกด้านหนึ่งยังเป็นการพิสูจน์ให้เห็นว่าสังคมไทยต้องการประนีประนอม และนิยมใช้เหตุผลมากขึ้นจึงเลือกพรรคประชาธิปัตย์ของชวน หลีกภัย เป็น

⁷³ มติชนสุดสัปดาห์ 12 (7 สิงหาคม 2535) : 14.

อันดับหนึ่ง⁷⁴ นอกจากนี้หนังสือพิมพ์มติชนยังวิเคราะห์ว่า สิ่งเหล่านี้เป็นผลสะท้อนอย่างเด่นชัด และเป็นรูปธรรมยิ่งของเหตุการณ์เมื่อเดือนพฤษภาคม แสดงให้เห็นว่าประชาชนไทยต้องการทางเลือกใหม่ที่เป็นการประสานประโยชน์มากกว่าจะหันเหไปยังขั้วใดขั้วหนึ่ง⁷⁵ เพราะเหตุการณ์ทางการเมืองก่อนการเลือกตั้งนั้นบทบาทของแต่ละพรรคได้ก่อให้เกิดความไม่มั่นคงทางการเมือง⁷⁶ เช่นพรรคชาติพัฒนา ถูกมองว่าเป็นพรรคที่เน้นแต่ปริมาณแต่ไม่ได้เน้นคุณภาพ จึงพยายามหาวิธีการให้ได้ ส.ส.มากที่สุดเพื่อเข้ามาจัดตั้งรัฐบาล ,พรรคประชากรไทย ได้แสดงบทบาทต่อต้านกลุ่มพลังและพรรคการเมืองที่ออกมาเคลื่อนไหวนอกรัฐสภาอย่างรุนแรง ส่วนพรรคพลังธรรมและพรรคความหวังใหม่ ถูกมองว่าเป็นพวกหัวรุนแรงร่วมกับกลุ่มพลังมวลชนต่าง ๆ ในการเป็นปฏิปักษ์กับฝ่ายทหาร เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทั้งหมดจึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่เอื้ออำนวยไปสู่ตำแหน่งสูงสุดทางการเมืองชนวน หลีกภัย สู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นตำแหน่งทางการเมืองสูงสุดของประเทศและของตัวชนวน หลีกภัยเองด้วย

3. การจัดตั้งรัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์

หลังจากการเลือกตั้งวันที่ 13 กันยายน 2535 เสร็จสิ้นลงนั้น พรรคการเมืองฝ่ายต่าง ๆ ได้มีความพยายามในการวางหมากทางการเมืองเพื่อให้ฝ่ายตนได้ขึ้นสู่อำนาจในการจัดตั้งรัฐบาล ซึ่งวิเคราะห์ได้ดังนี้

3.1) กระแสการผลักดันพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี

การเมืองไทยตามระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภานั้น สิ่งที่เป็นประเพณีปฏิบัติสืบทอดเสมอมาก็คือ พรรคที่มีเสียงมากที่สุดจากการชนะเลือกตั้งย่อมที่จะเป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลเสมอ แต่นั่นหมายความว่าพรรคการเมืองนั้นจะต้องรวบรวมสมาชิกพรรคต่าง ๆ ให้ได้เสียงสนับสนุนเกินกึ่งหนึ่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด ซึ่งจะพบว่าในการเลือกตั้งครั้งนั้น มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 360 เสียง ดังนั้นเสียงสนับสนุนอย่างน้อยก็ต้องเกิน 180 เสียงขึ้นไป

ผลจากตรงนี้เองจึงได้มีความพยายามที่จะจัดตั้งรัฐบาลของกลุ่มพรรคการเมืองฝ่ายหนึ่ง(เพื่อแข่งกับพรรคประชาธิปัตย์ เพราะขณะนั้นพรรคประชาธิปัตย์ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง) โดยในค่ำของวันที่ 14 กันยายน 2535 พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ อดีตประธานสภา รสช. ได้นั่งรถมาพร้อมกับ ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง หัวหน้าพรรคมวลชนโดยได้เข้าไปในบ้านของพลเอกชาติชาย ฯ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนา หลังจากนั้นก็มีกระแสข่าวออกมาว่า พรรคความหวังใหม่

⁷⁴ ดอกเตอร์ธนาบ, "เสถียรภาพของรัฐบาลชนวน หลีกภัยบนความสามัคคีของขั้วพันธมิตร," สยามรัฐ (14 กันยายน 2535) : 3.

⁷⁵ มติชน (14 กันยายน 2535) : 3.

⁷⁶ เชิงอรรถ ดรรชนี, "ภาพสะท้อนสังคมไทยจากการเลือกตั้ง 13 ก.ย.การประนีประนอมคือเจตจำนงร่วมประชาชน," มติชน (14 กันยายน 2535) : 3.

2. นายแพทย์อุตมศิลป์ ศรีแสงนาม กรรมการบริหารพรรคพลังธรรม

3. นายไชยยศ สะสมทรัพย์ เลขาธิการพรรคเอกภาพ

ทั้งหมดได้ร่วมตกลงกันว่าจะสนับสนุนให้ชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี โดยในที่ประชุมให้มีการดำเนินการทางการเมืองดังนี้⁸¹

1. หาตัวบุคคลที่เหมาะสมมาดำรงตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎร (ซึ่งจะมีฐานะเป็นประธานรัฐสภาโดยตำแหน่งด้วย) โดยที่ประชุมได้ตกลงให้เป็นเก้าอี้ของพรรคประชาธิปัตย์ที่จะเป็นผู้เลือกสรรบุคคลที่เหมาะสม

2. ให้ตัวแทนของพรรคร่วมรัฐบาลโดยเฉพาะพรรคพลังธรรมและพรรคความหวังใหม่ไปเจรจาติดต่อขอให้บุคคลระดับหัวหน้าพรรคได้เข้าร่วมรัฐบาล

3. ทาบหามพรรคการเมืองอีกหนึ่งพรรคเพื่อเข้าร่วมรัฐบาล (เพราะเสียงจาก 4 พรรคนั้นยังไม่สามารถสร้างความมั่นคงให้กับรัฐบาลได้) โดยพรรคที่คาดว่าจะเข้ามาคือ

-พรรคชาติพัฒนา จะทำให้รัฐบาลได้เสียงสนับสนุนถึง 245 เสียง

-พรรคเสรีธรรม จะทำให้รัฐบาลได้เสียงสนับสนุนถึง 193 เสียง

-พรรคกิจสังคม จะทำให้รัฐบาลได้เสียงสนับสนุนถึง 207 เสียง

แต่ทั้งหมดนี้พรรคพันธมิตรมีข้อแม้ว่าจะไม่รับรองอดีตรัฐมนตรีที่ถูกยึดทรัพย์เข้าร่วมรัฐบาล และผลสรุปออกมาว่าทางพรรคพันธมิตรได้เลือกพรรคกิจสังคมเข้าร่วมเพราะมีความมั่นคงในเสียงสนับสนุนและที่สำคัญคือไม่มีปัญหาในการจัดสรรโควตาตำแหน่งรัฐมนตรี

ดังนั้นความสำเร็จที่สำคัญของพรรคประชาธิปัตย์และตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของชวน หลีกภัย จึงหลีกเลี่ยงไม่พ้นกับบทบาทที่สำคัญของพลตรี สนั่น ขจรประศาสน์ ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อกับนายประจวบ ไชยสาส์น เลขาธิการพรรคชาติพัฒนา หรือการเดินเข้าชอຍพรรณีของนายมนตรี พงษ์พานิช และจับมือประสานกันอย่างไม่มียื่นไขใดๆ ทำให้นายมนตรีฯ พร้อมทั้งจะสละกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และไม่มีข้อแม้ใดๆทั้งสิ้น ซึ่งตรงกันข้ามกับเลขาธิการพรรคชาติไทยนายบรรหาร ศิลปอาชา ที่เคยมีบทบาทในการจัดตั้งรัฐบาลให้กับพรรคชาติไทยจนทำให้พลเอกชาติชายฯ ได้เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ในภาวะการณ์เช่นนี้ที่ทำให้พรรคชาติไทยถูกมองว่าเป็นพรรคที่สืบทอดอำนาจของ รสช. จึงทำให้บทบาทของนายบรรหารค่อยๆลดลง ตรงกันข้ามกับพลตรีสนั่นฯ ที่อาศัยความได้เปรียบทางการเมืองและสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ในที่สุด⁸² และผล

⁸¹ "เรื่องเดียวกัน," มติชนสุดสัปดาห์ 12(18 กันยายน 2535) : 12.

⁸² "สนั่น ขจรประศาสน์ รมต.ปาลัน ผู้จัดการคนใหม่ รัฐบาลช่วย 1," มติชนสุดสัปดาห์, 12 (25 กันยายน 2535) : 12.

จากความสามารถในการประสานงานของเลขาธิการพรรคนี้เอง จึงทำให้พรรคร่วมฝ่ายรัฐบาลได้
รับการจัดสรรตำแหน่งต่างๆดังนี้⁸³

1. พรรคประชาธิปัตย์ มี 19 ตำแหน่ง คือ นายกรัฐมนตรี, รองนายกรัฐมนตรี, รัฐมนตรี
ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี 2 ตำแหน่ง, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง, รัฐมนตรีช่วยว่าการ
กระทรวงการคลัง, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร
และสหกรณ์, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรฯ, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม, รัฐ
มนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย, รัฐมนตรีช่วยว่า
การกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาฯ, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง
ศึกษาฯ, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม, รัฐ
มนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม

2. พรรคความหวังใหม่ 12 ตำแหน่ง คือ รองนายกรัฐมนตรี, รัฐมนตรีประจำสำนัก
นายกรัฐมนตรี 2 ตำแหน่ง, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง
เกษตรฯ, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์, รัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงมหาดไทย, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย, รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
วิทยาศาสตร์ฯ, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

3. พรรคพลังธรรม 11 ตำแหน่ง คือ รองนายกรัฐมนตรี, รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี,
รัฐมนตรี, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรฯ, รัฐ
มนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ, รัฐมนตรีว่า
การกระทรวงคมนาคม, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสา
ธารณสุข, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม, รัฐมนตรีทบวงมหาวิทยาลัย

4. พรรคกิจสังคม 5 ตำแหน่ง คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข, รัฐมนตรีว่า
การกระทรวงยุติธรรม, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง
คมนาคม, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข

5. พรรคเอกภาพ 2 ตำแหน่งคือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ และรัฐมนตรีช่วยว่า
การกระทรวงพาณิชย์

3.3) การเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ ชวน หลีกภัย

การประชุมสภาครั้งแรกหลังการเลือกตั้ง ได้มีขึ้นในวันที่ 22 กันยายน 2535 ซึ่งผลการ
ประชุมสภาครั้งนั้นได้มีการเลือกประธานสภาฯ ซึ่งปรากฏว่า นายมารุต บุณนาท รองหัวหน้า

⁸³ เรื่องเดียวกัน มติชนสุดสัปดาห์ 12(25 กันยายน 2535) 10,12.

พรรคประชาธิปัตย์ได้รับการเลือกให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว โดยมีนายวันมูหะมัด นอร์มะทา เป็นรองประธานคนที่ 1 และนายถวิล ไพรสณฑ์ เป็นรองประธานคนที่ 2 (การเลือกตั้งครั้งนี้ไม่มี การเสนอชื่อของพรรคฝ่ายค้านเข้ารับการแข่งขัน) และในวันที่ 23 กันยายน 2535 นายมารุต บุญนาค ประธานสภาผู้แทนราษฎรก็ได้เข้าเฝ้ากราบบังคมทูลเสนอชื่อนายชวน หลีกภัยเป็น นายกรัฐมนตรีคนที่ 20 ของประเทศ⁸⁴ โดยรัฐบาลชุดนี้มีคณะผู้บริหารประเทศคือ⁸⁵

1. นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี (ประชาธิปัตย์)
2. นายบัญญัติ บรรทัดฐาน รองนายกรัฐมนตรี (ประชาธิปัตย์)
3. นายอำนาจ วีรพรพรรณ รองนายกรัฐมนตรี(โควตาความหวังใหม่)
4. นายบุญชู โรจนเสถียร รองนายกรัฐมนตรี(พลังธรรม)
5. นายศุภชัย พานิชภักดิ์ รองนายกรัฐมนตรี(ประชาธิปัตย์)
6. นายเทอดพงษ์ ไชยนันทน์ รมต.ประจำสำนักนายก(ประชาธิปัตย์)
7. นายสาวิตรี โพธิวิหค รมต.ประจำสำนักนายก(ประชาธิปัตย์)
8. นายสุรศักดิ์ เทียมประเสริฐ รมต.ประจำสำนักนายก(ความหวังใหม่)
9. พ.อ.ชินวุธ สุนทรสิมะ รมต.ประจำสำนักนายก(พลังธรรม)
10. พล.อ.วิจิตร สุขมาก รมต.กลาโหม(คนกลางโควตาประชาธิปัตย์)
11. พล.ต.สมบัติ รอดโพธิ์ทอง รมช.กลาโหม(พลังธรรม)
12. นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ รมว.คลัง(โควตาประชาธิปัตย์)
13. นายไตรรงค์ สุวรรณศิริ รมช.คลัง(ประชาธิปัตย์)
14. นายบุญชู ตรีทอง รมช.คลัง(ความหวังใหม่)
15. นต.ประสงค์ สุ่นศิริ รมว.ต่างประเทศ(พลังธรรม)
16. นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รมช.ต่างประเทศ(ประชาธิปัตย์)
17. นายนิพนธ์ พร้อมพันธุ์ รมว.เกษตรฯ(ประชาธิปัตย์)
18. นายสุเทพ เทือกสุบรรณ รมช.เกษตรฯ (ประชาธิปัตย์)
19. นายสวัสดิ์ สืบสายพรหม รมช.เกษตรฯ (ความหวังใหม่)
20. นายถวิล จันท์ประสงค์ รมช.เกษตรฯ (พลังธรรม)
21. พ.อ.วินัย สมพงษ์ รมว.คมนาคม(พลังธรรม)
22. นายจรัส พัวช่วย รมช.คมนาคม (พลังธรรม)
23. นายไสว พัฒโน รมช.คมนาคม(ประชาธิปัตย์)
24. นายทวี ไกรคุปต์ รมช.คมนาคม (ความหวังใหม่)

⁸⁴ ติวบูรณ์ เชาว์ศิลป์, ความขัดแย้งในรัฐบาลชวน หลีกภัย, หน้า 55.

⁸⁵ "คณะรัฐมนตรี ชวน หลีกภัย วันที่ 30 กันยายน 2535," มติชนสุดสัปดาห์ 12(2 ตุลาคม 2535) : 5.

25. นายสมศักดิ์ เทพสุทิน รมช.คมนาคม (กิจสังคม)
26. นายอุทัย พิมพ์ใจชน รมว.พาณิชย์(เอกภาพ)
27. นายไชยยศ สะสมทรัพย์ รมช.พาณิชย์(เอกภาพ)
28. นายจรินทร์ ลักษณะวิศิษฎ์ รมช.พาณิชย์(ประชาธิปไตย)
29. นายไพฑูรย์ แก้วทอง รมช.พาณิชย์ (ความหวังใหม่)
30. พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ รมว.มหาดไทย(ความหวังใหม่)
31. นายเด่น โต๊ะมีนา รมช.มหาดไทย(ความหวังใหม่)
32. นายสุทัศน์ เงินหมื่น(ประชาธิปไตย)
33. นายชานี ศักดิ์เศรษฐ์ รมช.มหาดไทย(พลังธรรม)
34. นายเชาวน์วัศ สุตลาภา รมช.มหาดไทย (กิจสังคม)
35. นายสุวิทย์ คุณกิตติ รมว.ยุติธรรม (กิจสังคม)
36. นายพิศาล มุลศาสตราสาร รมว.วิทยาศาสตร์(ความหวังใหม่)
37. นายปรีชา มุสิกกุล รมช.วิทยาศาสตร์(ประชาธิปไตย)
38. นายสัมพันธ์ ทองสมัคร รมว.ศึกษา(ประชาธิปไตย)
39. นายปราโมทย์ สุขุม รมช.ศึกษา(ประชาธิปไตย)
40. นายสังข์ทอง ศรีธเรศ รมช.ศึกษา (ความหวังใหม่)
41. นายอดิศร เพียงเกษ รมช.ศึกษา(พลังธรรม)
42. นายบุญพันธ์ แหว้วฒนะ รมว.สาธารณสุข(กิจสังคม)
43. นายรักเกียรติ สุขธนะ รมช.สาธารณสุข(กิจสังคม)
44. นายเอนก ทับสุวรรณ รมช.สาธารณสุข(ประชาธิปไตย)
45. น.พ.อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม รมช.สาธารณสุข(พลังธรรม)
46. พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ รมว.อุตสาหกรรม (ประชาธิปไตย)
47. นายพรเทพ เตชะไพบูลย์ รมช.อุตสาหกรรม(ประชาธิปไตย)
48. นายเกียรติชัย ชัยเชาวรัตน์ รมช.อุตสาหกรรม (ความหวังใหม่)
49. นายสุเทพ อັตถากร รมว.ทบวงมหาวิทยาลัย (พลัง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย